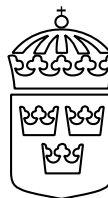

Regeringens skrivelse

2013/14:145

Svenska miljömål visar vägen!

Skr.
2013/14:145

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 20 mars 2014

Fredrik Reinfeldt

Lena Ek
(Miljödepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I denna skrivelse ger regeringen en samlad redovisning av utvecklingen av miljömålssystemet inklusive de strategier och etappmål som har beslutats. De insatser som bidrar till att nå generationsmålet och miljö-kvalitetsmålen redovisas översiktligt.

Innehållsförteckning

1	Ärendet	3
2	Miljömålssystemet – kärnan i regeringens miljöpolitik	4
2.1	Mål för miljöpolitiken	4
2.2	Miljöpolitikens inriktning	6
2.3	Positiva trender i miljötilståndet	9
3	Strategier och etappmål för att stärka åtgärdsarbetet	13
3.1	Strategier i miljömålssystemet	14
3.2	Andra etappmål i miljömålssystemet	16
3.3	Etappmålen bidrar till flera mål	17
3.4	Det fortsatta arbetet med strategier och etappmål	18
4	Genomförandet av miljöpolitiken	19
4.1	Nationella myndigheter har ett operativt ansvar	20
4.2	Uppföljning som grund för genomförandet	23
4.3	Det regionala och lokala miljöarbetet	24
4.4	En nationell miljömålssamordnare stärker samverkan med näringslivet	26
4.5	Generationsmålet tydliggör behovet av tvärgående arbete	29
4.6	Internationellt miljöarbete avgörande för möjligheten att nå flera miljö kvalitetsmål	32
5	Insatser för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	34
5.1	Insatser som bidrar till att nå generationsmålet	34
5.2	Insatser som bidrar till miljö kvalitetsmålen	38
Bilaga 1	Generationsmålet	48
Bilaga 2	Miljö kvalitetsmålen	49
Bilaga 3	Etappmål i miljömålssystemet	60
Bilaga 4	Myndigheter med ansvar i miljömålssystemet	67
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 mars 2014	68

1 Ärendet

Regeringen har ambitionen att en gång varje mandatperiod lämna en samlad redovisning av arbetet med miljö kvalitetsmålen till riksdagen. Denna skrivelse är den tredje samlade redovisningen av arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Riksdagen beslutade våren 1999 om 15 miljö kvalitetsmål som anger det tillstånd som ska uppnås i ett generationsperspektiv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183). Ett sextonde miljö kvalitetsmål, *Ett rikt växt- och djurliv*, beslutades av riksdagen hösten 2005 (prop. 2004/05:150, bet. 2005/06: MJU3, rskr. 2005/06:48). Våren 2009 beslutade riksdagen om en ändrad innebörd av miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* samt ett nytt mål för 2020 (prop. 2008/09:162, bet. 2008/09: MJU28, rskr. 2008/09:300).

Under våren 2010 beslutade riksdagen om en ny målstruktur för miljöarbetet med ett utvecklat generationsmål (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Målstrukturen innebär att miljöarbetet ska vara strukturerat med ett generationsmål, miljö kvalitetsmål och etappmål. Riksdagen beslutade samtidigt om ändrad innebörd av miljö kvalitetsmålen *Bara naturlig försurning*, *Gifrfri miljö* och *Säker strålmiljö* samt att det tidigare delmålet till 2020 för *Begränsad klimatpåverkan* skulle utgå och ersättas med ett etappmål med samma lydelse.

Regeringen beslutade 2010 att tillsätta en parlamentarisk beredning, Miljömålsberedningen (M 2010:04), vars uppgift är att lämna förslag till regeringen om hur generationsmålet och miljö kvalitetsmålen kan nås. Beredningen har redovisat fem delbetänkanden. De är "Handlingsplan för att utveckla strategier och etappmål i miljömålssystemet" (SOU 2010:101), "Etappmål i miljömålssystemet" (SOU 2011:34), "Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning" (SOU 2012:15), "Minska riskerna med farliga ämnen! – Strategi för Sveriges arbete för en giftfri miljö" (SOU 2012:38) och "Långsiktigt hållbar markanvändning – del 1" (SOU:2013:43).

Regeringen beslutade våren 2012 om reviderade preciseringar till alla miljö kvalitetsmålen, förutom till *Begränsad klimatpåverkan*, och om tretton etappmål inom områdena luftföroreningar, farliga ämnen, avfall och biologisk mångfald (Ds 2012:23).

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag redovisat en fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Redovisningen gjordes i juni 2012 i rapporten "Steg på vägen, Fördjupad utvärdering av miljömålen 2012" (Naturvårdsverkets rapport 6500).

Regeringen beslutade 2013 om ytterligare fem etappmål för farliga ämnen (dnr M2013/1740/Ke och M2013/2682/Ke). Regeringen presenterade 2013 en strategi för giftfri miljö där de åtta etappmål om farliga ämnen som regeringen beslutat ingår (prop. 2013/14:39). Under 2014 har regeringen beslutat om ytterligare fem etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dnr M2014/593/Nm) samt presenterat en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster där de tio etappmål om

2 Miljömålssystemet – kärnan i regeringens miljöpolitik

Miljökvalitetsmålen har lagt grunden för det som vi i dag kallar miljömålssystemet. Syftet är att ge en tydlig struktur för det miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Syftet är också att ge struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Uppföljningen ger grunden för ett strategiskt åtgärdsarbete.

2.1 Mål för miljöpolitiken

Miljöarbetet är strukturerat med

- *ett generationsmål* som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen,
- *miljökvalitetsmål* som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till, och
- *etappmål* som anger steg på vägen till miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Generationsmålet visar inriktningen för samhällets omställning

Generationsmålet säger att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Målet förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang.

Generationsmålet har preciserats i ett antal strecksatser som ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att miljökvalitetsmålen ska kunna nås. Strecksatserna rör ekosystem och ekosystemtjänster, den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön, människors hälsa, resurseffektiva kretslopp fria från farliga ämnen, hushållning med naturresurser, förnybar energi och effektiv energianvändning samt konsumtionsmönster av varor och tjänster. Strecksatserna synliggör behovet av att integrera tvärgående frågor i miljöarbetet och ingår som kriterier när förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålen bedöms. Strecksatserna är även en utgångspunkt i arbetet med att ta fram etappmål. Generationsmålet och dess strecksatser anges i sin helhet i *bilaga 1*.

Generationsmålet är ett inriktningsmål för samhällets omställning och ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Generationsmålet visar att samhället behöver ses som en helhet, där miljöfrågorna inte betraktas som områden för sig utan som delar av alla politikområden.

De sexton miljökvalitetsmålen anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Miljökvalitetsmålen är

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Till vart och ett av miljökvalitetsmålen finns ett antal preciseringar som tydligare definierar innebörden av miljökvalitetsmålen och det miljötilstånd som ska uppnås. Miljökvalitetsmålen och preciseringarna ger därmed tydlig vägledning för miljöarbetet – för nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner och andra aktörer. Preciseringarna utgör även kriterier vid bedömning av möjligheterna att nå målen. Miljökvalitetsmålen och deras preciseringar anges i sin helhet i *bilaga 2*.

Etappmålen förtydligar vad som behöver göras för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen ska kunna nås

Etappmålen förtydligar den samhällsomställning som krävs för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen ska kunna nås och är styrande för miljöarbetet. De kan bidra såväl till flera olika miljökvalitetsmål som till generationsmålet.

Etappmål ska beslutas inom prioriterade områden där insatser bedöms vara mest angelägna och kan även motsvara mål som beslutats inom EU eller genom internationella överenskommelser. Etappmålen fastställs som huvudregel av regeringen. Etappmål av stor vikt eller komplexitet kan dock komma att underställas riksdagen för beslut. Etappmålen anges i sin helhet i *bilaga 3*.

Hittills har 24 etappmål beslutats inom fem olika områden. Följande tabell ger en översikt av etappmålen. De hittills beslutade etappmålen kan indelas fem områden. I tabellen anges varje etappmål med en kort angivelse av vad etappmålet handlar om.

Tabell 2.1 Etappmål i miljömålssystemet

Område	Etappmål om
Farliga ämnen	<ul style="list-style-type: none"> ... särskilt farliga ämnen ... kunskap om ämnen hälso- och miljöegenskaper ... information om farliga ämnen i varor ... utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler ... effektivare kemikalietillsyn inom EU ... giffria och resurseffektiva kretslopp ... att minska barns exponering för farliga ämnen ... miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt
Biologisk mångfald och ekosystemtjänster	<ul style="list-style-type: none"> ... ekosystemtjänster och resiliens ... den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden ... hotade arter och naturtyper ... invasiva främmande arter ... kunskap om genetisk mångfald ... helhetssyn på markanvändningen ... skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden ... miljöhänsyn i skogsbruket ... ett variationsrikt skogsbruk ... en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram
Klimat	<ul style="list-style-type: none"> ... utsläpp av växthusgaser 2020
Luftföroreningar	<ul style="list-style-type: none"> ... gränsöverskridande luftföroreningar i Europa ... luftföroreningar från sjöfarten ... luftföroreningar från småskalig vedeldning
Avfall	<ul style="list-style-type: none"> ... resurshushållning i livsmedelskedjan ... resurshushållning i byggsektorn

Etappmålen för farliga ämnen ingår i regeringens strategi för en giffri miljö.

Etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i regeringens strategi med samma namn.

2.2 Miljöpolitikens inriktning

Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Målen är även styrande för Sveriges agerande inom EU och i internationella sammanhang.

Miljö kvalitetsmålen uttrycker den miljömässiga dimensionen av arbetet mot hållbar utveckling och konkretiserar miljöbalkens mål om att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Att riksdagen har beslutat om generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ger en långsiktighet och stabilitet i arbetet. Målen ger tillsammans en signal till samhällets aktörer om vad riksdagen och regeringen vill uppnå med miljöpolitiken och är på så sätt vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället och i alla sektorer.

Regeringen har utvecklat miljömålssystemet i syfte att göra miljöarbetet mer effektivt, transparent och åtgärdsinriktat. Genom att besluta om strategier och etappmål inom prioriterade områden blir genomförandet tydligare fokuserat till områden där behovet är störst, vilket ökar effektiviteten i miljöarbetet. Arbetet med strategier innebär ett brett angreppssätt med insatser inom flera politikområden som bidrar till flera miljö kvalitetsmål. Den parlamentariska Miljömålsberedningen tar fram förslag till

strategier och etappmål i bred samverkan med samhällets aktörer. Detta ger goda förutsättningar för en bred förankring av strategierna och etappmålen.

Skr. 2013/14:145

Fortsatta insatser krävs

Under mandatperioden har regeringen vidtagit flera åtgärder för att öka takten i genomförandet och fortsatt arbete krävs för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Myndigheternas senaste uppföljning av miljö kvalitetsmålen 2013 visade att ytterligare åtgärder behövs för att nå fjorton av de sexton miljö kvalitetsmålen. Samtidigt visade uppföljningen att det finns positiva trender inom flera miljö kvalitetsmål.

Regeringens bedömning är att miljöarbetet fortfarande behöver ha en hög prioritet i det nationella arbetet, inom EU och i internationella sammanhang. Sverige ska fortsätta vara ett föregångsland för god miljö och hållbar utveckling. Såväl nationella och regionala myndigheter som kommuner, näringsliv och enskilda medborgare och andra relevanta aktörer på lokal och regional nivå behöver delta i arbetet. Regeringens ambition är att det ska vara enkelt och billigt att leva miljövänligt i hela Sverige – i glesbygd, i mindre tätorter och i våra städer.

Utgångspunkten för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling är att resursanvändningen hålls inom de gränser som naturen sätter. En offensiv miljöpolitik kan gynna svensk konkurrenskraft. Miljöteknik och energi- och resurseffektiv produktion ger konkurrensfördelar när efterfrågan på miljösmarta produkter ökar. Regeringens inriktning är att i den mån det är möjligt och lämpligt även ta hänsyn till jobbskapande aspekter i de åtgärder som föreslås inom miljöpolitiken. Med tilltro till teknik, forskning, marknadsbaserade styrmedel och kompletterande styrmedel ska Sverige vara i ledningen bland industrialiserade länder mot en tillväxt i samklang med de gränser som naturen sätter. Principen om att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan är en viktig utgångspunkt i arbetet. Miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel är centrala för att miljö kvalitetsmålen ska kunna nås på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Prioriterade områden för stärkt genomförande

Regeringen har under mandatperioden prioriterat fyra områden inom miljöpolitiken – klimat, giftfri vardag, levande hav och vattendrag samt biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

För två av dessa områden har regeringen presenterat strategier inom miljö målssystemet, en strategi för en giftfri miljö och en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Strategierna innehåller etappmål och konkreta insatser som sammantaget bidrar till att vi snabbare och mer effektivt når generationsmålet och flertalet av miljö kvalitetsmålen.

För övriga prioriterade områden pågår förberedelser för strategier. Miljö målberedningen ska i juni 2014 lämna förslag till en strategi för en sammanhållen vattenpolitik och regeringen har inlett arbetet med en färdplan för hur regeringens vision om att Sverige inte ska ha några utsläpp av växthusgaser 2050 ska nås. Strategierna och etappmålen beskrivs i avsnitt 3.

Den samhällsomställning som behövs för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen kräver lösningar även inom andra politikområden, och det finns här goda möjligheter till synergier i genomförandet av miljöpolitiken. Genom att lösa miljöproblem kan man samtidigt bidra till flera andra samhällsmål.

Synergimöjligheter mellan miljökvalitetsmålen och andra politikområden finns särskilt i relation till folkhälsopolitik, skogspolitik, energipolitik och internationellt utvecklingssamarbete. Ett exempel är att en skogspolitik som säkerställer ett hållbart skogsbruk med god miljöhänsyn ger gynnsamma effekter för flera miljökvalitetsmål. Ett annat exempel är att arbetet med att minska luftföroreningar ger positiva hälsoeffekter. Partiklar, ozon och kvävedioxider kan orsaka hjärt- och kärlbesvär, problem med luftvägarna och även förtida död. Se vidare i avsnitt 4.5.

Myndigheternas genomförandeansvar har stärkts

Den samhällsomställning som krävs för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen kräver lösningar inom alla politikområden och miljöhänsyn behöver aktivt integreras i alla verksamheter som påverkar människors hälsa eller miljön. Därför har regeringen under mandatperioden stärkt myndigheternas ansvar i genomförandet av miljöpolitiken. Tjugofem myndigheter har i dag ett utpekat ansvar i miljömålssystemet och ska verka för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås. Regeringen har dessutom förtydligat kraven på att dessa myndigheter i sina verksamheter integrerar miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Myndigheternas ansvar utvecklas i avsnitt 4.1 och 4.2.

Regeringen tillsätter en nationell miljömålssamordnare för att stärka samverkan med näringslivet

Det finns i dag en fungerande struktur för samverkan mellan nationella myndigheter och länsstyrelser inom miljömålssystemet, där även företrädare för näringslivet är involverade. Företagen har en viktig roll i arbetet med att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen och många företag bedriver ett aktivt miljöarbete. Regeringen har tagit en rad initiativ för att öka samverkan med näringslivet, bl.a. genom dialoger kring resurseffektivitet, klimat, hållbar konsumtion och för att åstadkomma en giftfri vardag. För att ta nästa steg behöver dock näringslivets miljöarbete i större utsträckning synliggöras, stärkas och tillvaratas i miljömålssystemet.

För att ytterligare öka takten i genomförandet av miljöpolitiken avser regeringen att tillsätta en nationell miljömålssamordnare. Samordnaren ska samverka med näringslivet i syfte att stimulera och tydliggöra hur företag kan bidra till generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Samordnaren ska även bidra till miljömålssystemets utveckling genom att ge förslag på hur miljömålssystemet kan göras mer relevant och användbart för näringslivets aktörer, exempelvis så att företagen på ett bättre sätt kan använda sig av miljömålssystemet i sin strategiska affärsutveckling. Se vidare i avsnitt 4.4.

Även om det bedrivs ett viktigt miljöarbete nationellt, räcker det inte för att nå alla miljö kvalitetsmål. Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande. Exempelvis påverkar utsläpp till luft och vatten i Sverige miljön i andra länder, liksom andra länders utsläpp påverkar tillståndet i miljön i Sverige. Ökad internationell handel medför även att miljöeffekter av produktion av varor och tjänster ofta uppstår långt från den marknad där varan konsumeras.

Samarbeten regionalt, inom EU och internationellt är viktiga för att flera av miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Det handlar t.ex. om samarbete inom FN, EU, Arktis och Norden. Detta är särskilt tydligt för miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*, där målet innebär en begränsad global temperaturökning och möjligheterna att nå målet är helt beroende av globala utsläppsminskningar. Även för flera andra miljö kvalitetsmål krävs åtgärder utanför Sveriges gränser. Det handlar t.ex. om att tillämpa och stärka EU-regelverk om kemikalier eller fortsätta verka för att FN:s internationella sjöfartsorganisation (International Maritime Organization, IMO) fastställer krav för utsläppen från sjöfarten.

Regeringens mål är att i internationella förhandlingar och i internationella beslutande organ (EU-förhandlingar, FN:s internationella miljökonventioner, Nordiska ministerrådet och Arktiska rådet) konstruktivt medverka till att uppnå så stora miljöförbättringar som möjligt internationellt, i syfte att även nå de nationella miljö kvalitetsmålen. Se vidare om det internationella arbetet i avsnitt 4.6.

2.3 Positiva trender i miljö tillståndet

Regeringen har kraftsamlat inom en rad olika politikområden som bidragit till att vi har ökat takten i arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Utvecklingen går åt rätt håll inom många områden, även om ytterligare insatser behövs för att flertalet av målen ska kunna nås. Trenden för utvecklingen av tillståndet i miljön är positiv eller neutral för tio av miljö kvalitetsmålen och negativ för tre. För övriga tre mål saknas i dag tillräckligt underlag för att bedöma utvecklingen. Det finns flera exempel där utvecklingen är positiv för delar av ett miljö kvalitetsmål även om detta inte alltid framgår av den sammantagna bedömningen.

Det är viktigt att lyfta fram och lära av områden där utvecklingen går åt rätt håll. En bättre förståelse av drivkrafterna inom områden där miljöarbetet gett tydligt resultat kan stärka miljöarbetet inom andra områden. I detta avsnitt redovisas några exempel där miljö tillståndet har förbättrats under mandatperioden. En mer fullständig redovisning av utvecklingen för miljö kvalitetsmålen ges årligen i budgetpropositionen. I avsnitt 5.2 redovisas de viktigaste insatserna per miljö kvalitetsmål.

Transportsektorns utsläpp av växthusgaser minskar

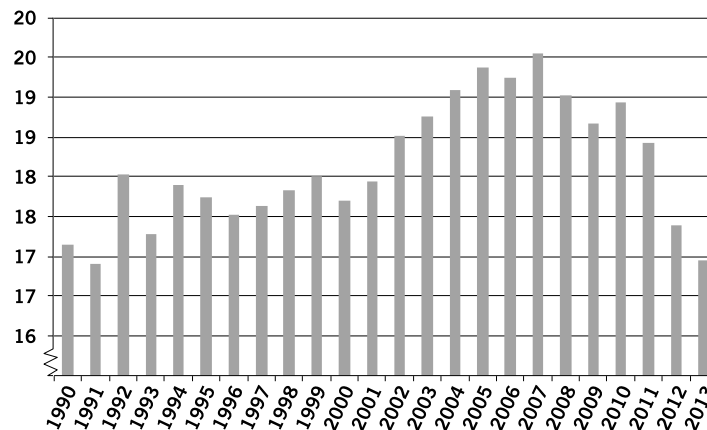
För miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* är trenden positiv för utsläppen av växthusgaser i Sverige där utsläppen minskar inom alla sektorer (detta framgår av ett preliminärt underlag för Sveriges internationella klimatrapportering 2014 publicerat på Naturvårdsverkets webbplats den

16 oktober 2013). Trenden för hela miljö kvalitetsmålet är däremot negativ då målet innebär en stabilisering av halten av växthusgaser i atmosfären och de globala utsläppen fortsätter att öka.

Transportsektorns utsläpp står för cirka en tredjedel av utsläppen av växthusgaser i Sverige. Trenden de senaste åren är tydligt nedåtgående, främst som ett resultat av energieffektivare personbilar och ökad andel biobränslen, vilket framgår av följande diagram. Sedan 2007, när utsläppen var som störst, har nu utsläppen minskat med 13 procent och är nu under 1990 års nivå. Framförallt har personbilarna bidragit till minskningen men även utsläppen från tunga fordon har minskat. Utsläppen av växthusgaser från vägtrafiken minskade med cirka 2,5 procent under 2013 som ett resultat av energieffektivare personbilar och ökad andel biobränslen.

Diagram 2.1 Utsläpp av växthusgaser från vägtrafiken 1990–2013

Växthusgaser
(miljoner ton)

Källa: Transportstyrelsen 2014

Lokala åtgärder har gett förbättrad luftkvalitet

Miljö kvalitetsmålet *Frisk luft* innebär att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Utvecklingen går åt rätt håll i flera avseenden, t.ex. minskar miljö- och hälsoskadliga partiklar i luften i flera städer. Detta är effekter av proaktiva åtgärder från nationellt håll för att stimulera kommuner att vidta åtgärder lokalt. Det handlar exempelvis om att förkorta perioden när dubbdäck får användas, möjlighet att införa lokala dubbdäcksförbud och utvecklade metoder för att begränsa partikelhalterna med bl.a. dammbindning, ändrade metoder för halkbekämpning och förbättrad städning. Ett exempel är dubbdäcksförbudet på Hornsgatan som lett till att användningen av dubbdäck har minskat något i de centrala delarna av Stockholm. Detta har bidragit till att partikelhalterna har minskat generellt i Stockholms innerstad vilket i sin tur har bidragit till att undvika cirka åtta förtida dödsfall per år. I Göteborg har bl.a. det lokala dubbdäcksförbudet

EU-krav har minskat antalet försurade sjöar

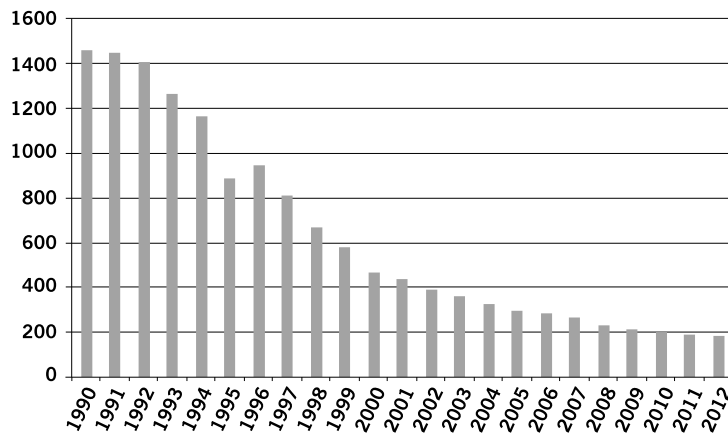
Sverige har varit pådrivande inom EU för skärpta utsläppskrav för bl.a. bilar, arbetsmaskiner och förbränningsanläggningar och inom sjöfarten. Detta har bidragit till att utsläppen av bl.a. svaveloxider och kväveoxider har minskat i stora delar av Europa och att den övergripande trenden för miljö kvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* är positiv. Andelen försurade sjöar (större än 1 hektar) bedöms vara 10 procent, vilket innebär en kraftig minskning i jämförelse med 1990 då andelen var 17 procent.

Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska

Arbetet med att nå miljö kvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* är framgångsrikt och utsläppen av de flesta ozonnedbrytande ämnen minskar både nationellt och globalt. Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen i Sverige är mycket låga och består nästan uteslutande av läckage från produkter som fortfarande används eller har tagits ur bruk. Utsläppen fortsätter att minska i Sverige, se följande diagram om nationella utsläpp av klorfluorkarboner (CFC).

Diagram 2.2 Nationella utsläpp av klorfluorkarboner

Klorfluorkarboner (ton)

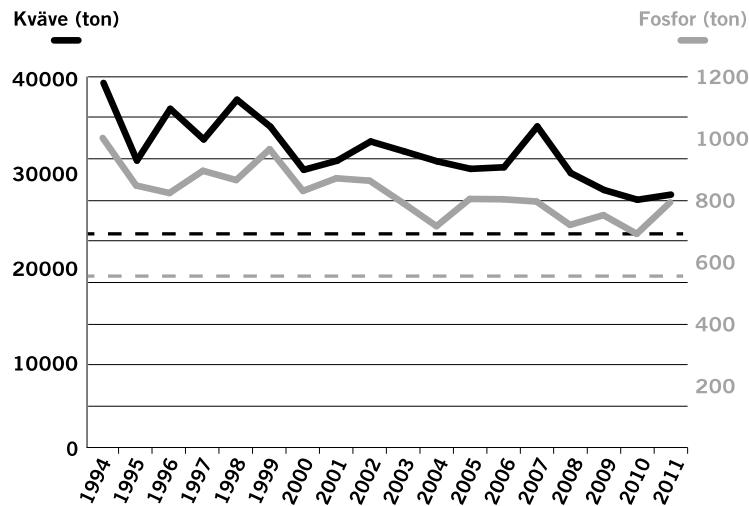
Källa: Naturvårdsverket (IVL 2011: Emissioner och kvarvarande mängder CFC i Sverige)

Utsläpp av kväve och fosfor till havet minskar

Till följd av åtgärder särskilt inom jordbruket och förbättrad rening i kommunala avloppsreningsverk, är utvecklingen i miljön positiv för miljö kvalitetsmålet *Ingen övergödning*. Utsläpp av näringsämnen från jordbrukssektorn är den största utsläppskällan av antropogena, övergödande ämnen till vatten. Därefter följer utsläpp från hushåll och verksamheter genom kommunala reningsverk. Östersjön är svårt drabbat av syrefria bottnar och övergödningen är en av orsakerna till detta. Syrebristen beror

dock inte enbart på tillförseln av övergödande ämnen, utan även på minskade inflöden av syrerikt vatten till Östersjön från Kattegatt. Utsläppen av kväve och fosfor till havet minskar främst för Öresund och Kattegatt, men även till egentliga Östersjön. Regeringen har genomfört åtgärder inom ramen för Landsbygdsprogrammets miljöersättningar där viktiga insatser har varit rådgivning, anläggande av våtmarker och skyddszoner samt odling av fånggrödor. I följande diagram framgår att de vattenburna utsläppen av kväve och fosfor till egentliga Östersjön har minskat under perioden 1994–2011.

Diagram 2.3 Vattenburna utsläpp av kväve och fosfor till egentliga Östersjön

Källa: Havs- och vattenmyndigheten 2014.

Svart linje representerar kväve och avläses mot skalan till vänster. Grå linje representerar fosfor och avläses mot skalan till höger. De streckade linjerna representerar gränsvärden för utsläpp av kväve respektive fosfor.

Metaller i det ytliga grundvattnet minskar

Trenden är positiv för miljö kvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* i fråga om minskande halter av bly och sulfat i det ytliga grundvattnet. Andra metaller som kadmium och zink har också minskat. Detta visar resultat från den nationella miljöövervakningen för perioden 1996–2011. Den förbättrade grundvattenkvaliteten bedöms bero på effekter av minskade utsläpp till luft av metaller och svavel, som ett resultat av skärpta utsläpps- och bränslekrav inom EU, där Sverige varit pådrivande.

Bättre inomhusmiljö ger bättre hälsa

Flera delar av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* utvecklas positivt, bl.a. inomhusmiljön. Viktiga delar av arbetet innefattar åtgärder för en god ventilation, för minskade radonhalter och för förbättrad energieffektivitet. Den obligatoriska ventilationskontrollen bidrar till bättre ventilation i de byggnader som omfattas av kontrollen. Allt fler bostäder åtgärdas mot höga radonhalter och för flerbostadshusen bedöms möjligheterna

att minska radonhalterna till gränsvärdet som goda. Byggnader energieffektiviseras kontinuerligt och värms i allt större utsträckning upp med förnybara energikällor. Den totala slutanvändningen av energi i bostäder och lokaler har minskat med ungefär åtta procent per uppvärmd areaenhet under perioden 1995–2009.

Åtgärdsprogram för hotade arter ger resultat

Arbetet med biologisk mångfald är långsiktigt och resultaten visar sig ofta först långt efter det att insatserna påbörjas. Här har det långsiktiga arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter varit framgångsrikt inom många områden, bl.a. flera arter av grodor.

Ett exempel är lövgrodan som har återhämtat sig efter restaurering av småvatten och våtmarker i Skåne. Antalet spelande hannar har ökat från 2 500 individer 1989 till långt över 10 000 i dag och klassas nu som livskraftig.

Ett annat exempel är bevarandet av stora och skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Ekhagar med ihåliga träd är viktiga för drygt 200 hotade arter. Nu återskapas deras livsmiljö genom en storsatsning av länsstyrelserna i bland annat Östergötlands och Örebro län. Det är ofta flera hundra år gamla träd som växer på platser som kyrkogårdar och parker.

3 Strategier och etappmål för att stärka åtgärdsarbetet

Regeringen beslutar om strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder inom prioriterade områden där insatser bedöms vara mest angelägna och där tydliga styr signaler behövs. Strategierna och etappmålen är i huvudsak målövergripande, dvs. omfattar områden som bidrar till såväl generationsmålet som flera miljö kvalitetsmål.

Syftet med strategierna och etappmålen är att ge tydlig prioritet åt insatser inom områden där det finns ett stort behov av åtgärder för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Etappmålen ska även tydliggöra var insatser bör sättas in, t.ex. om tyngdpunkten bör ligga på internationellt samarbete eller om huvuddelen rör det nationella arbetet.

Miljömålsberedningen tar fram förslag till strategier och etappmål i bred samverkan

För att få en bred förankring och möjlighet till avvägningar i politiska frågor har den parlamentariskt sammansatta Miljömålsberedningen i uppgift att föreslå strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder. Syftet med Miljömålsberedningen är att nå en bred politisk samsyn för långsiktiga beslut på särskilt svåra områden inom miljöpolitiken. Beredningen ska hantera frågor som rör flera samhällsintressen inom olika politikområden och som kräver politiska avvägningar, eller områden som är särskilt komplexa. Beredningen är sammansatt av ledamöter från sju av riksdagspartierna, samt sakkunniga och experter utsedda av regeringen. Beredningens övergripande mandat gäller fram till 2020.

Ett motiv till att inrätta Miljömålsberedningen var att öka kontaktytorna med icke-statliga aktörer för att i ökad utsträckning involvera dem i det åtgärdsinriktade miljöarbetet. Företrädare för näringslivet och organisationer ingår därför som sakkunniga i Miljömålsberedningen, t.ex. från Sveriges kommuner och landsting, länsstyrelserna, Svenskt näringsliv, Lantbrukarnas riksförbund och miljöorganisationer.

Miljömålsberedningen ska stimulera till debatt om de avvägningar mot andra samhällsintressen som kan krävas för att stärka arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. I uppdraget ingår att inhämta kunskap och förankra beredningens förslag till strategier och etappmål med myndigheter, med aktörer som har regionalt utvecklingsansvar, med landsting, kommuner, näringsliv och ideella organisationer och med forskarsamhället. Det sker bl.a. genom expertarbetsgrupper, seminarium, studieresor och fokusgruppsmöten. Det är särskilt prioriterat att aktuell forskning ligger till grund för de strategier som tas fram. Utöver detta arrangerar Miljömålsberedningen särskilda möten och seminarier med de aktörer som direkt berörs av beredningens förslag.

3.1 Strategier i miljömålssystemet

Sedan miljömålssystemet utvecklades 2010 har regeringen presenterat två strategier i miljömålssystemet, en strategi för en giftfri miljö (prop. 2013/14:39) och en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141).

Strategierna består av etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Strategierna ger också vägledning till länsstyrelser, myndigheter, kommuner och näringsliv om viktiga prioriteringar i detta arbete. Även Sveriges internationella arbete styrs av strategierna och etappmålen, t.ex. tydliggörs att Sverige ska arbeta aktivt för att utveckla de gemensamma regelverken inom EU och internationellt när det gäller kemikalier och luftföroreningar. Etappmålen redovisas i *bilaga 3*.

Arbete pågår med att ta fram ytterligare strategier och etappmål, se avsnitt 3.4.

Strategi för en giftfri miljö

Strategin för en giftfri miljö presenterades i regeringens proposition På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39). Strategin utgörs av de åtta etappmål för farliga ämnen som regeringen har beslutat samt av insatser som bidrar till att nå etappmålen. Strategin innehåller också insatser som i övrigt behövs för att nå miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och generationsmålet.

Etappmålen rör särskilt farliga ämnen, kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper, information om farliga ämnen i varor, utveckling och tillämpning av EU:s kemikalie regler, en effektivare kemikalietillsyn inom EU, giftfria och resurseffektiva kretslopp, minskning av barns exponering för farliga kemikalier samt ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. Kemikalieinspektionen och Läkeme-

delsverket ansvarar för uppföljningen av etappmålen, delvis i samarbete med Naturvårdsverket.

Strategin utgår från principerna om att förebygga risker, att åtgärda problem vid källan och att förorenaren betalar samt från försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. En viktig utgångspunkt i strategin är att skyddet av barn och andra särskilt känsliga grupper är prioriterat.

Tyngdpunkten i strategin ligger på att tillämpa och stärka befintliga EU-regelverk om kemikalier så att ny kunskap tas fram och omsätts i åtgärder för att bättre skydda människors hälsa och miljön. I strategin konstateras även att nya EU-regler bör utvecklas. När det är motiverat av hälso- och miljöskäl, kan Sverige överväga att gå före med proportionerliga nationella åtgärder inom det icke-harmoniserade området. Insatser på global nivå för att minska kemikalierisker är fortsatt högt prioriterade.

Regeringens satsning på en handlingsplan för en giftfri vardag utgör en viktig del av den samlade strategin för att nå miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö*. För att arbetet med handlingsplanen ska vidareutvecklas och intensifieras har riksdagen beslutat om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen för perioden 2014–2020 (prop. 2013/14:1, Utgiftsområde 20, bet. 2013/14: MJU1, rskr. 2013/14:122).

Strategin bidrar främst till att nå miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och delar av generationsmålet, men de insatser som följer av etappmålen förbättrar även möjligheten att nå andra miljö kvalitetsmål som *Frisk luft*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster presenterades i regeringens proposition En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141). Strategin utgörs av de tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster som regeringen har beslutat samt av insatser som bidrar till etappmålen och i övrigt till att främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Etappmålen rör ekosystemtjänster och resiliens, betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster, hotade arter och naturtyper, invasiva främmande arter, kunskap om genetisk mångfald, helhetssyn på markanvändningen, skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden, miljöhänsyn i skogsbruket, ett variationsrikt skogsbruk och ett nationellt skogsprogram. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen ansvarar för uppföljningen av etappmålen. I uppföljningsarbetet ska myndigheterna samarbeta med varandra och med andra berörda myndigheter som t.ex. Havs- och vattenmyndigheten, Försvarmakten, Statens energimyndighet, Riksantikvarieämbetet och Sveriges geologiska undersökning.

Tyngdpunkten i arbetet med strategin är att åstadkomma ett effektivt och integrerat åtgärdsarbete som samlat leder till att mål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster nås till 2020. Detta gäller såväl nationella mål som EU-mål och internationella mål.

Bevarandet av den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna behöver ske integrerat genom en kombination av olika insatser som for-

melett och frivilligt skydd, skötsel, miljöanpassat brukande och restaurering. Utvecklingen av miljöhänsynen inom brukandet är en central del i arbetet med bevarande av biologisk mångfald och ska vara en integrerad del av regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. I handlingsplanerna ska olika bevarandeinsatser ses samlat för att stärka de ekologiska sambanden i landskapet. Detta kommer också att bidra till att utveckla helhetssynen i exempelvis arbetet med att förena produktionsmål och miljömål inom skogsbruket.

Arbetet med den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna kan inte enbart ske inom ramen för det nationella perspektivet. Flera av utmaningarna kräver insatser globalt. Regeringen avser därför att fortsätta vara pådrivande för en hög ambitionsnivå i olika internationella naturvårdskonventioner och i EU-samarbetet.

Strategin och etappmålen bidrar främst till att nå generationsmålet och framför allt miljökvalitetsmålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Storslagen fjällmiljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*. I varierande utsträckning berörs även *Begränsad klimatpåverkan*, *Bara naturlig försurning*, *Ingen övergödning*, *Giftfri miljö*, *Grundvatten av god kvalitet* och *God bebyggd miljö*. Strategin bidrar även till att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020 och Aichimålen, dvs. de globala mål som presenterats i den strategiska plan för biologisk mångfald 2011–2020 som antogs i Nagoya inom FN:s konvention för biologisk mångfald (CBD).

3.2 Andra etappmål i miljömålssystemet

Utöver de etappmål som ingår i de beskrivna två strategierna har etappmål beslutats inom områdena klimat, luftföroreningar och avfall. Regeringens ambition är att de etappmålen ska knytas till strategier. Etappmålen redovisas i *bilaga 3*.

Etappmål för klimat

För klimatarbetet har ett etappmål beslutats om minskade utsläpp av växthusgaser till 2020. Etappmålet handlar om utsläpp av växthusgaser i Sverige från verksamheter som inte omfattas av systemet för handel med utsläppsrätter. Etappmålet är styrande för det nationella klimatarbetet.

Naturvårdsverket ansvarar för uppföljningen av etappmålet. De insatser som följer av etappmålet bidrar i första hand till möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Etappmål för utsläpp av luftföroreningar

Tre etappmål har beslutats om utsläpp av luftföroreningar. Etappmålen handlar om begränsade utsläpp av luftföroreningar i Europa, om begränsningar av utsläpp från sjöfarten och om luftföroreningar från småskalig vedeldning. Etappmålen är främst styrande för Sveriges agerande i internationella sammanhang som arbetet med det s.k. Göteborgsprotokollet under FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (CLRTAP), arbetet med att genomföra EU:s direktiv om nationella ut-

släppstak för vissa luftföroreningar (direktiv 2001/81/EG) och arbetet inom Helsingforskommissionen (Helcom) med att skärpa kraven på fartygens utsläpp.

Naturvårdsverket ansvarar för uppföljningen av etappmålen. De insatser som följer av etappmålen bidrar i första hand till möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen *Frisk luft* och *Bara naturlig försurning*. De bidrar även till miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning*.

Etappmål för avfall

Regeringen har beslutat om två etappmål för avfall. Etappmålen handlar om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan och ökad resurshushållning i byggsektorn. Etappmålen är främst styrande för det nationella arbetet med att öka resurshushållningen, förebygga avfall och genomföra EU:s avfallsdirektiv (direktiv 2008/98/EG). Flera åtgärder för att nå en ökad resurshushållning i livsmedelskedjan respektive byggsektorn finns både i den nationella avfallsplan och i det avfallsförebyggande program som Naturvårdsverket beslutar enligt avfallsförordningen (2011:927). Båda gäller till 2017. Flera aktörer berörs av åtgärderna, både myndigheter och verksamhetsutövare.

Naturvårdsverket ansvarar för uppföljningen av etappmålen. De insatser som följer av etappmålen bidrar i första hand till möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen *God bebyggd miljö*, *Giftfri miljö*, *Begränsad klimatpåverkan* och *Ett rikt odlingslandskap*.

3.3 Etappmålen bidrar till flera mål

I miljömålssystemet har sammanlagt tjugofyra etappmål beslutats inom fem olika områden. Områdena är farliga ämnen, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, klimat, luftföroreningar samt avfall. Etappmålen för farliga ämnen ingår i regeringens strategi för en giftfri miljö och etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i regeringens strategi med samma namn. De insatser som följer av strategierna och etappmålen utgör viktiga bidrag till möjligheterna att nå flera miljökvalitetsmål samt flera av generationsmålets strecksatser.

Strategierna och etappmålen bidrar till flera mål och har beslutats inom områden där behovet av åtgärder för att öka takten i genomförandet är stort (se översikten i tabell 3.1). Etappmålen bidrar till flera miljökvalitetsmål. Det illustreras i följande tabell.

Av tabellen framgår att två miljökvalitetsmål saknar etappmål som bidrar till miljökvalitetsmålet. Det gäller *Skyddande ozonskikt* och *Säker strålmiljö*. Anledningen till detta är att uppföljningen av miljökvalitetsmålen visar att målen kommer att nås med beslutade och planerade styrmedel. Därför är det inte prioriterat att ta fram strategier eller etappmål riktade till dessa miljökvalitetsmål.

De strategier och etappmål som är under utveckling kommer att fylla på bilden och flera av miljökvalitetsmålen kommer att beröras av ytterligare strategier och etappmål. Se vidare avsnitt 3.4.

MILJÖKVALITETSMÅL	ETAPPMÅL				
	Farliga ämnen	Biologisk mångfald	Klimat	Luftföroreningar	Avfall
Begränsad klimatpåverkan					
Frisk luft					
Bara naturlig försurning					
Giffri miljö					
Skyddande ozonskikt					
Säker strålmiljö					
Ingen övergödning					
Levande sjöar och vattendrag					
Grundvatten av god kvalitet					
Hav i balans samt levande kust och skärgård					
Myllrande våtmarker					
Levande skogar					
Ett rikt odlingslandskap					
Storslagen fjällmiljö					
God bebyggd miljö					
Ett rikt växt- och djurliv					
	STRATEGI FÖR GIFFRI MILJÖ		STRATEGI FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD OCH EKOSYSTEMTJÄNSTER		

 Bidrar i hög grad till miljö kvalitetsmålet
 Bidrar till miljö kvalitetsmålet

Av tabellen framgår hur etappmålen inom respektive område bidrar till de 16 miljö kvalitetsmålen. Etappmålen för farliga ämnen ingår i strategin för giffri miljö och etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i strategin med samma namn.

3.4 Det fortsatta arbetet med strategier och etappmål

Regeringen utvärderar löpande behovet av ytterligare strategier och etappmål och har lagt flera uppdrag för att ta fram förslag till nya strategier och etappmål. Här följer en kortfattad redogörelse för det arbete som pågår med att utveckla strategier och etappmål inom miljö målssystemet.

Strategi för en långsiktigt hållbar markanvändning

Regeringen har i tilläggsdirektiv uppdragit åt Miljömålsberedningen att lämna förslag till en strategi för en långsiktigt hållbar markanvändning (dir. 2011:91). Beredningen redovisade ett delbetänkande i juni 2013 (SOU 2013:43) som har tagits om hand i regeringens beslut om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dnr M2014/593/Nm) och i propositionen En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141).

I slutbetänkandet kommer Miljömålsberedningen att behandla frågor om hållbar användning av jordbruksmark samt hur styrningen av mark-

användningen kan utvecklas för ett ökat helhetsperspektiv. Miljömålsberedningen ska slutredovisa uppdraget i juni 2014. Skr. 2013/14:145

Strategi för en sammanhållen vattenpolitik

Regeringen har i tilläggsdirektiv uppdragit åt Miljömålsberedningen att lämna förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Uppdraget ska utgå från en bred problemanalys med ett helhetsperspektiv på havs- och sötvattenspolitik. Miljömålsberedningen ska slutredovisa uppdraget senast i juni 2014 (dir. 2012:95).

Strategi för en storslagen fjällmiljö

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram ett förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att nå miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2014 (dnr M2013/1253/Nm).

Strategi för en god bebyggd miljö

Regeringen har gett Boverket i uppdrag att ta fram förslag på en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder för att nå miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö* och berörda delar av generationsmålet. I arbetet ska Boverket samverka med Naturvårdsverket, Trafikverket, Riksantikvarieämbetet och Statens energimyndighet. Uppdraget ska redovisas senast i december 2014 (dnr M2014/210/Mm).

Ytterligare etappmål

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag föreslagit ett etappmål om en hållbar återföring av fosfor (dnr M2013/2076/Ke). Verket har även på regeringens uppdrag föreslagit fem etappmål som rör avfall, förorenade områden och kadmium (dnr M2013/3232/Ke). Båda redovisningarna är ute på remiss och kommer därefter att beredas inom Regeringskansliet.

4 Genomförandet av miljöpolitiken

Grunden i den svenska miljöpolitiken är styrmedel i form av reglering och lagstiftning, exempelvis genom miljöbalken. I detta ingår prövning, tillsyn och regelgivning. Miljöbalken är alltså ett viktigt verktyg. Regelverket och systemet för prövning är utformat för att möjliggöra en samlad och integrerad tillståndsprövning för att på så sätt kunna bedöma den totala miljöpåverkan av verksamheter och åtgärder i ett sammanhang och därmed nå maximal miljönytta och kunna styra mot miljökvalitetsmålen. Prövningen av miljöfarliga verksamheter sker vid miljöprövningsdelegationerna vid tolv av landets länsstyrelser samt vid de fem mark- och miljödomstolarna. Ansvar för miljötillsynen är fördelat på flera olika myndigheter såväl central som regionalt och lokalt.

Andra styrmedel som är centrala för genomförandet av miljöpolitiken är ekonomiska styrmedel som miljöstyrande skatter och handel med ut-

släppsrätter men även riktade bidrag, miljökrav i offentlig upphandling och teknik- och innovationsupphandling. Även informativa styrmedel samt forskning och utveckling har en viktig roll i miljöarbetet. Genom att identifiera drivkrafter för miljöarbete hos privata aktörer och främja och aktivt stödja genomförande på frivillig väg kan administrativa styrmedel som reglering och tillsyn kompletteras på ett effektivt sätt. Se vidare i avsnitt 4.5 om de olika processer och generella styrmedel som är viktiga verktyg i arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Miljöhänsyn behöver aktivt integreras i verksamheter inom de delar av samhället som påverkar miljön och människors hälsa. Det betyder att den samhällsomställning som krävs för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen kräver lösningar inom alla politikområden, exempelvis inom skattepolitiken, infrastrukturpolitiken, transportpolitiken, energipolitiken, jordbrukspolitiken och bostadspolitiken. Integrering av miljöhänsyn i andra politikområden är därför ett centralt inslag i miljöpolitiken. Konkret innebär integrering av miljöhänsyn exempelvis att hänsyn tas till miljöpåverkan när den framtida transportpolitiken utformas och att myndigheterna tar hänsyn till miljöfrågorna i genomförandet av sina kärnverksamheter.

4.1 Nationella myndigheter har ett operativt ansvar

Myndigheternas arbete och uppgift att ta initiativ i arbetet med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen är viktigt för genomförandet av miljöpolitiken.

Myndigheter med ansvar i miljömålssystemet ska verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås

Regeringen har under mandatperioden stärkt myndigheternas ansvar för att aktivt bidra till att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås. Det tidigare sektorsansvaret, som etablerades 1998, har utvecklats och i dag har totalt tjugofem myndigheter ett utpekat ansvar i miljömålssystemet (se bilaga 4). Ansvaret innebär att myndigheterna ska verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås och vid behov föreslå åtgärder för att utveckla miljöarbetet. Ansvaret innebär vidare att myndigheterna ska integrera miljöarbetet i sina ordinarie verksamheter. Myndigheterna har en långtgående frihet att själva bestämma hur de ska bedriva arbetet. Naturvårdsverket har en särskild roll genom sin uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet och att samordna miljö måluppfølningen. Naturvårdsverket har även i uppgift att utveckla, följa upp och utvärdera tillämpningen av samhällsekonomiska analyser inom miljömålssystemet.

Under 2014 avser regeringen att ge Konkurrensverket ett ansvar inom miljömålssystemet mot bakgrund av att myndigheten får ansvaret för det samlade statliga upphandlingsstödet (prop. 2013/14:1, utg.omr. 2, avsnitt 6.4). Regeringen anser att upphandlingsstödet även omfattar bl.a. miljöhänsyn i offentlig upphandling, inklusive kriterier för grön offentlig upphandling. I samband med att Folkhälsomyndigheten inrättades i januari 2014 överfördes vissa verksamheter från Socialstyrelsen till den nybil-

dade myndigheten. Folkhälsomyndigheten har ersatt Socialstyrelsen som myndighet med ansvar inom miljömålssystemet.

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att utvärdera myndigheternas arbete inom miljömålssystemet. Uppdraget (dnr M2013/234/Ma) slutredovisades i mars 2014 (Statskontoret 2014:10) och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Redan i juni 2013 redovisade Statskontoret en delrapport med en kartläggning av myndigheternas miljöarbete (Statskontorets rapport 2013:12). I rapporten konstateras bl.a. att det är svårt att med utgångspunkt i myndigheternas redovisningar få en bild av vilket miljöarbete de genomför, hur det miljöarbete som görs kopplar till miljö kvalitetsmålen och hur myndigheterna ser sin roll och sitt ansvar i miljömålssystemet. Mot bakgrund av Statskontorets slutsatser, har regeringen förtydligat kraven på att de berörda myndigheterna integrerar miljö kvalitetsmålen och generationsmålet i genomförandet av sina verksamheter.

Arbetet för att nå målen är en prioriterad fråga för regeringen som kommer att fortsätta att följa upp de tjugofem myndigheternas arbete med att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, bl.a. genom att följa upp myndigheternas årsredovisningar.

Miljömålsforum är ett tillfälle för dialog mellan miljöministern och myndighetscheferna

Som ett ytterligare stöd i myndigheternas arbete för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen träffar miljöministern sedan 2010 regelbundet berörda myndighetschefer i miljömålsforum. I miljömålsforum ingår myndighetschefer från de tjugofem myndigheter som har ansvar i miljömålssystemet och en landshövding som representant för den regionala nivån.

I forumet förs en informell dialog om hur miljöarbete integreras i myndigheternas verksamheter. I forumet diskuteras miljöfrågor som spänner över flera politikområden, synergieffekter eller konflikter mellan olika samhällsintressen, samt möjligheter till samarbeten och samverkan.

Miljöministern har hittills sammanträtt med myndighetscheferna i miljömålsforum vid fem tillfällen då forumet bl.a. har diskuterat myndigheternas ansvar och deras arbete med frågor inom miljömålssystemet och temafrågor som hållbar konsumtion och produktion och trafik och miljö.

Alla myndigheter har ett ansvar genom miljöledningsförordningen

Utöver de tjugofem myndigheter som har ansvar i miljömålssystemet ska alla statliga myndigheter bidra till att miljö kvalitetsmålen nås. Detta framgår av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. Enligt förordningen ska statliga myndigheter införa och utveckla miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndigheternas verksamheter så att hänsyn tas till verksamheternas direkta och indirekta miljöpåverkan på ett systematiskt sätt. Det innebär också att myndigheterna ska besluta om en miljöpolicy och interna miljö mål som ska bidra till en hållbar utveckling och till att nå miljö kvalitetsmålen.

Myndigheterna ska årligen redovisa miljöledningsarbetet till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket gör årligen en sammanfattning av myndigheternas arbete med miljöledningssystemet. Sammanfattningen redovisas

till regeringen. I den senaste redovisningen 2013, Miljöledning i staten 2012 (rapport 6565), konstaterade Naturvårdsverket att kvaliteten i myndigheternas redovisning ökar men att variationerna är stora beroende på myndigheternas uppdrag och kunskap om miljöledningsarbete.

Naturvårdsverket har haft i uppdrag att utvärdera förordningen om miljöledning i statliga myndigheter och har redovisat detta i rapporten Om miljöledningsarbetet i statliga myndigheter (rapport 6515) samt i skrivelsen Utvärdering av miljöledningsarbetet i statliga myndigheter (dnr M2012/2447/Mm). Regeringen kommer att se över förordningen och bl.a. överväga en tydligare koppling till miljömålssystemet.

Myndigheter med ansvar för tillsyn enligt miljöbalken

Enligt miljöbalken innebär tillsyn både att kontrollera att lagen följs och att genom rådgivning, information och liknande skapa förutsättningar för att miljöbalkens ändamål ska kunna tillgodoses.

I dag är ansvaret för tillsynsvägledning och operativ tillsyn fördelad på flera myndigheter. Femton myndigheter har ansvar för tillsynsvägledning enligt miljöbalken och tio av dem har också ett operativt tillsynsansvar. I övrigt är den operativa tillsynen till stor del decentraliserad till länsstyrelserna och kommunerna. En fungerande tillsynsvägledning på nationell och regional nivå samt en effektiv och likvärdig operativ tillsyn från tillsynsmyndigheterna är viktiga verktyg för att säkerställa att syftet med miljöbalken uppfylls och att miljö kvalitetsmålen nås. I den fördjupade utvärderingen 2012 uppmärksammade Naturvårdsverket vikten av att säkerställa att redan fattade beslut genomförs, när det gäller såväl den operativa tillsynen som tillsynsvägledningen (Naturvårdsverkets rapport 6500).

För att stärka samverkan mellan de ansvariga myndigheterna finns det ett rådgivande organ, Tillsyns- och föreskriftsrådet. Rådets uppdrag och sammansättning framgår förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

Regeringen har också gett Statskontoret i uppdrag att utvärdera den statliga tillsynsvägledningen på miljöområdet. Uppdraget ska redovisas i juni 2014 (dnr M2013/3070/Me). I uppdraget till Statskontoret har regeringen fokuserat på de problem som uppmärksammats i fråga om rollfördelningen och samverkan mellan de tillsynsvägläddande myndigheterna.

Översyn av myndigheter under Miljödepartementet

Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska göra en översyn av de myndigheter som hör till Miljödepartementet. Utredaren ska pröva förutsättningarna för en tydligare, effektivare och mer ändamålsenlig myndighetsstruktur och ett bättre resursutnyttjande för myndigheterna och stiftelserna under Miljödepartementet. Utredaren ska i ett första skede kartlägga myndighets- och verksamhetsstruktur, beskriva de förändringar som har skett och kartlägga myndigheternas effektivitet. Dessa uppgifter ska redovisas i ett delbetänkande i september 2014. I slutredovisningen ska utredaren ge förslag på hur myndighets- och verksamhetsstrukturen kan utvecklas samt hur en sådan struktur kan tydliggöra hur insatserna kan förstärkas för prövning, tillsyn, tillsynsvägledning, uppföljning och utvärdering. Dessutom ska gränssnittet mellan Miljödeparte-

mentets myndigheter och andra myndigheter inom miljömålssystemet identifieras. Förslag ska även ges på hur regeringens styrning av berörda myndigheter och verksamheter kan utvecklas. Uppdraget ska slutredovisas senast i mars 2015 (dir. 2013:101). Skr. 2013/14:145

4.2 Uppföljning som grund för genomförandet

Miljömålssystemet omfattar, förutom målstrukturen för miljöarbetet, en regelbunden uppföljning av miljö kvalitetsmålen som görs i bred samverkan. Den regelbundna uppföljningen och utvärderingen av miljö kvalitetsmålen ger grunden för ett strategiskt åtgärdsarbete. Miljöproblemen är komplexa bl.a. på grund av komplicerade samband i ekosystemen och att det ofta tar lång tid innan vidtagna åtgärder visar på resultat i miljön. Ett verkningfullt genomförande förutsätter kunskaper om vilka åtgärder som bidrar till att målen nås på ett effektivt sätt. Här har myndigheterna en viktig uppgift i uppföljningen av miljö kvalitetsmålen, men även forskning spelar en viktig roll för ökad kunskap.

Miljömålsuppföljning i bred samverkan

Naturvårdsverket har i uppgift att årligen samordna uppföljningen av miljö kvalitetsmålen i samverkan med andra berörda myndigheter samt länsstyrelserna. De myndigheter som är berörda är främst de som har ett ansvar i miljömålssystemet, men även myndigheter som har ansvar för officiell statistik inom miljöområdet, som t.ex. Statistiska centralbyrån.

För varje miljö kvalitetsmål finns det en myndighet som har ett särskilt ansvar för att samordna uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålet. Sammanlagt åtta av de tjugofem myndigheterna med ansvar i miljömålssystemet har ett sådant ansvar. Det gäller Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning. Dessa myndigheter ansvarar för uppföljningen av ett eller flera miljö kvalitetsmål, vilket omfattar resultatredovisning, analys och bedömning. I uppföljnings- och utvärderingsarbetet ges även bransch- och intresseorganisationer möjlighet att delta. De övriga av de tjugofem myndigheterna med ansvar inom miljömålssystemet bidrar i uppföljningen med kompetens utifrån sina verksamhetsområden.

Även länsstyrelserna har en central roll i den årliga nationella uppföljningen av miljö kvalitetsmålen. Samverkan mellan länsstyrelserna och de nationellt målansvariga myndigheterna är viktig för en ändamålsenlig och effektiv uppföljning.

Regelbunden uppföljning och utvärdering

Naturvårdsverket har i uppgift att årligen lämna en samlad redovisning till regeringen av myndigheternas uppföljningar och bedömningar av utvecklingen i förhållande till miljö kvalitetsmålen och etappmålen. Den årliga uppföljningen redovisar det senaste årets information om miljö tillstånd och miljöarbetet samt analyserar utvecklingen för miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverkets redovisning ligger till grund för den redovis-

ning som regeringen ger till riksdagen i budgetpropositionen varje år och presenteras på våren.

Naturvårdsverket har även i uppgift att regelbundet redovisa en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. En fördjupad utvärdering ska göras minst en gång per mandatperiod och ska innehålla en djupare analys av möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet samt utvecklingen av miljötillståndet.

Den senaste fördjupade utvärderingen redovisades i juni 2012 i rapporten *Steg på vägen – fördjupad utvärdering av miljömålen 2012* (Naturvårdsverkets rapport 6500). Rapporten omfattar dels en faktsammansättning, dels analyser och slutsatser. Tillsammans utgör detta värdefull information för det fortsatta miljöarbetet, såväl för regeringen, myndigheter och länsstyrelser som för kommuner och andra aktörer.

Regeringen gav i februari 2014 Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en ny fördjupad utvärdering 2015 (dnr M2014/419/Mm). I uppdraget ingår bl.a. att analysera effekterna av de mest betydelsefulla styrmedlen och åtgärderna och deras betydelse för möjligheten att nå miljökvalitetsmålen. Rapporten ska också omfatta en målövergripande analys av förutsättningar och eventuella hinder för att nå respektive miljökvalitetsmål och generationsmålet. Uppdraget ska genomföras i samverkan med övriga myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet och med myndigheter som har ansvar för officiell statistik inom miljöområdet. Berörda intresseorganisationer ska vidare ges möjlighet att delta i arbetet.

För miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* görs regelbundna uppföljningar inom s.k. kontrollstationer för de klimat- och energipolitiska målen till 2020. Under hösten 2013 gav regeringen Naturvårdsverket och Statens energimyndighet i uppdrag att utarbeta underlag till kontrollstationen för bedömning av möjligheterna att nå de klimat- och energipolitiska målen till 2020, samt vid behov föreslå justering av styrmedel. Uppdraget ska redovisas senast oktober 2014 (dnr M2013/2523/KI).

Transparent och tydlig miljömålsuppföljning

Naturvårdsverket har arbetat med att vidareutveckla miljömålsuppföljningen. Myndigheten har också startat ett utvecklingsarbete i dialog med de målsansvariga myndigheterna och länsstyrelsernas samverkansorgan, kallat Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet (RUS), i syfte att få en mer konsekvent, transparent och tydlig miljömålsuppföljning. I arbetet ingår en översyn av de indikatorer som finns för att mäta tillståndet för respektive miljökvalitetsmål.

4.3 Det regionala och lokala miljöarbetet

Länsstyrelserna genomför miljöpolitiken på regional nivå

Länsstyrelsernas insatser är betydelsefulla för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen ska kunna nås.

Varje länsstyrelse har, liksom de tjugofem nationella myndigheterna, ett ansvar i miljömålssystemet som innebär att verka för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås. Länsstyrelsen har även ansvar för att

samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet. Det omfattar att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram i bred förankring i länet, att stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen och att verka för att målen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen. Länsstyrelsen ska även bidra till att hänsyn tas till generationsmålet och miljö kvalitetsmålen i det regionala tillväxtarbetet.

Vid många länsstyrelser är arbetet med att verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås väl integrerat i den övriga verksamheten. Alla länsstyrelser samverkar genom RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet) och flera deltar även i olika regionala samverkansnätverk med de närliggande länen. Alla länsstyrelser arbetar i någon form med regionala åtgärdsprogram i bred samverkan med länets aktörer.

Länsstyrelserna har ansvar för prövning och tillsyn

Länsstyrelsen har också en viktig roll genom sitt ansvar för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Länsstyrelsen har ansvar för miljö tillsyn inom länet och för att ge tillsynsvägledning till de kommunala miljö myndigheterna samt att följa upp och utvärdera hur tillsynen i länet fungerar.

Länsstyrelsens arbete med regionala klimat- och energistrategier

Alla länsstyrelser har regeringens uppdrag att i bred samverkan i länet utveckla och genomföra regionala klimat- och energistrategier samt stödja både näringslivets och kommunernas klimat- och energi arbete. Detta arbete bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet, främst *Begränsad klimatpåverkan* och generationsmålet strecksats om effektiv energianvändning, men även flera andra miljö kvalitetsmål som *Frisk luft*, *Bara naturlig försurning*, *God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Regeringen utsåg i augusti 2010 länsstyrelserna i Skånes, Dalarnas och Norrbottens län till ”Pilotlän för grön utveckling” för att utveckla arbetsmetoder och verktyg för en minskad klimatpåverkan och energiomställning regionalt samt dela med sig av sina erfarenheter till andra län. Syftet med uppdraget var också att utveckla drivkraft för grön tillväxt för att skapa nya arbetstillfällen och ökad konkurrenskraft. Länsstyrelserna slutredovisade sitt arbete i juni 2013. En av slutsatserna från arbetet är att energi- och klimataspekter behöver integreras ytterligare i länsstyrelsernas övriga verksamhet, t.ex. i landsbygds- och näringslivsutveckling, miljöskydd, fysisk planering och internt miljöledningsarbete. Arbetet har höjt kunskapen kring klimat- och energifrågor och gett möjligheter för företag och kommuner i länen att sänka sina energikostnader.

Samhällets aktörer möts och samverkar i kommunerna

Miljö kvalitetsmålen är ett viktigt verktyg i kommunernas arbete för en hållbar utveckling. Kommunerna påverkar arbetet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmål genom politiska beslut inom en mängd områden. Målen används t.ex. i översiktsplanering, tillsynsplaner, avfallsplanering, energiprogram och klimatstrategier. Kommunerna har också ansvar för stora delar av den tillsyn som bedrivs enligt miljöbalken.

Andra exempel är Agenda 21, hållbarhetsplaner, folkhälsoprogram, miljöledning, trafikplanering, lokala investeringsprogram, miljöpolicy, miljöredovisning m.m. Kommunerna spelar också en viktig roll för att nå miljö kvalitetsmålen genom sitt huvudmannaskap för en rad verksamheter såsom avfallshantering, energiförsörjning, kollektivtrafik, skolor, vård och omsorg där byggande, drift, underhåll och offentlig upphandling är viktiga komponenter.

En rapport som Sveriges kommuner och landsting tog fram 2012, Lokala miljömål och nationellt stöd, pekar på att kommunerna har ett stort engagemang i arbetet med miljö kvalitetsmålen. Fler än nio av tio kommuner har antagit någon form av miljömål och nio av tio kommuner menar att arbetet med miljö kvalitetsmålen har resulterat i konkreta åtgärder. Enligt rapporten bidrar miljö kvalitetsmålen till att ge det kommunala miljöarbetet struktur, vilket de flesta kommuner upplever som positivt. Kommunerna menar även att det är viktigt att engagera näringsliv och andra samhällsaktörer i miljöarbetet.

Landstingen spelar en viktig roll i det regionala arbetet för att nå miljö kvalitetsmålen och mål inom folkhälsa. Landstingens verksamhet har miljö påverkan främst inom områdena upphandling, läkemedel, kemikalier, transporter, klimat och energi och avfall. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar i respektive län och bidrar också till hållbar utveckling och tillväxt. Dessa aktörer samordnar det regionala tillväxtarbetet i länen och genomför insatser för en hållbar regional tillväxt och utveckling.

4.4 En nationell miljömålssamordnare stärker samverkan med näringslivet

Regeringens bedömning: En nationell miljömålssamordnare bör tillsättas för att stärka samverkan med näringslivet i miljöarbetet. Samordnaren bör synliggöra näringslivets miljöarbete och tydliggöra hur det bidrar till generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. I uppdraget bör ingå att bidra till miljö målssystemets utveckling genom att ge förslag till regeringen på hur miljö målssystemet kan göras mer relevant och användbart för näringslivets aktörer. Den nationella miljömålssamordnaren bör föra dialog och sprida information om goda exempel på hur näringslivet samverkar i det lokala, regionala och nationella miljöarbetet. Uppdraget bör vara tidsbegränsat till två och ett halvt år.

Skälen för regeringens bedömning

En återkommande synpunkt som har framkommit i utvärderingarna av miljö målssystemet är att systemet varit uppföljnings- och myndighetsorienterat och behöver inriktas mer mot genomförandet av miljöpolitiken för att bli relevant för fler aktörer. Miljö målssystemet har därför utvecklats successivt över tiden. Sedan 2010 har flera viktiga steg tagits för att miljö målssystemet på ett tydligare sätt ska bli ett verktyg för genomförandet av miljöpolitiken. Arbetet med åtgärdsinriktade strategier med etappmål och styrmedel är steg på vägen i utvecklingsarbetet. Införandet

Näringslivet är en viktig aktör i miljöarbetet

Näringslivet har en betydande roll tillsammans med andra aktörer för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska nås. Näringslivets miljöarbete har utvecklats under lång tid. Detta syns bl.a. genom att företag sätter upp egna miljömål eller samarbetar med andra företag och aktörer i projekt som t.ex. Hagainitiativet, Klimatneutrala godstransporter på väg och Näringslivets miljöchefer. Det är även många företag som på olika sätt arbetar med ansvarsfullt företagande (Corporate Social Responsibility, CSR) t.ex. genom certifiering, hållbarhetsredovisningar, frivilliga överenskommelser, miljöledningssystem och egna miljömål.

Enligt Tillväxtverkets skrift Miljöarbete i små och medelstora företag, Fakta & statistik 2012, arbetar större företag i större utsträckning med egna miljömål och miljöledning än mindre företag där trenden i stället är nedåtgående. Under perioden 2002–2011 minskade både andelen småföretag som arbetar med miljömål för den egna verksamheten och andelen småföretag som säljer miljöanpassade produkter.

Regeringen har tagit en rad initiativ för att stärka samverkan med näringslivet, bl.a. genom dialoger kring resurseffektivitet, hållbar konsumtion och produktion, innovationer och ny teknik. Dialog och samverkan med näringslivet har även skett inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag.

Statliga aktörer som samverkar med näringslivet

Redan i dag finns en samverkan mellan näringsliv och statliga aktörer inom ramen för miljömålssystemet. De tjugofem myndigheter som har ansvar i miljömålssystemet ska verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås. Flera av dessa samverkar med näringslivet generellt, exempelvis Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Kommerskollegium och Exportkreditnämnden. Andra samverkar med näringslivet inom sina respektive verksamhetsområden och sektorer, t.ex. Kemikalieinspektionen, Statens energimyndighet, Trafikverket, Statens jordbruksverk och Skogsstyrelsen. Det är ett viktigt arbete som behöver utvecklas vidare.

I länsstyrelsernas uppdrag ingår bl.a. att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Länsstyrelsen ska även verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att det regionala tillväxtarbetet tar hänsyn till målen. Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2012 visar att det finns goda exempel men att variationen är stor mellan olika regioner och kommuner när det gäller att involvera näringslivet i miljöarbetet (Naturvårdsverkets rapport 6500).

Miljömålsberedningens övergripande uppdrag är att ta fram förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder inom områden som regeringen har prioriterat. Miljömålsberedningens arbetsätt lämpar sig väl för att få in näringslivsperspektivet i förslagen till etappmål, styrmedel och insatser. Som ett komplement till detta behövs särskilda insatser för

Skr. 2013/14:145 att informera, inspirera, samordna och sprida goda exempel i syfte att stärka näringslivets miljöarbete.

Staten verkar genom ett aktivt hållbarhetsarbete i statliga bolag

Genom de statliga bolagen är staten en av Sveriges största företagsägare. Regeringens arbete med hållbarhet inom bolag med statligt ägande tog fart under förra mandatperioden då regeringen ställde krav på bolagen att de skulle rapportera sitt hållbarhetsarbete enligt riktlinjerna för Global Reporting Initiative (GRI). Hållbart företagande innebär att bolagen ska bedriva sin verksamhet på ett sätt som gynnar en hållbar utveckling enligt Brundtlandkommissionens definition. Hållbart företagande innefattar områdena miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, korruption, affäretik, jämställdhet och mångfald. Regeringen höjde ambitionsnivån i arbetet med hållbart företagande 2012 då bolagsstyrelserna fick i uppdrag att fastställa relevanta hållbarhetsmål samt strategier för att uppnå dessa mål.

En nationell miljömålssamordnare stärker samverkan och inspirerar att nå längre

Även om samverkan i miljöarbetet sker redan i dag inom många områden mellan näringslivet och myndigheter, länsstyrelser och kommuner finns det goda skäl att ytterligare stärka samverkan och inspirera till nya samarbeten. Detta främjas av att en inspiratör, en nationell samordnare utgör en nod för åtgärdsinriktat miljöarbete för näringslivet. En nationell miljömålssamordnare kan identifiera och sprida goda exempel på hur näringslivet kan delta i det lokala, regionala och nationella miljöarbetet. Genom att arbeta branschöverskridande kan miljömålssamordnaren visa hur näringslivet kan delta i, bidra till och dra nytta av medverkan i regionalt och lokalt miljöarbete.

Statskontoret har utvärderat tillämpningen av nationella samordnare som styrform och lyft fram områden som särskilt motiverar bruk av nationella samordnare (rapporten Nationella samordnare, Statlig styrning i otraditionella former? publicerad 2014). I rapporten konstaterar Statskontoret att en utgångspunkt för att välja en samordnare som styrform är att det finns flera aktörer som behöver samordnas och att styrformen erbjuder ett alternativ till traditionell styrning. I vissa fall kan samordning på frivillig väg vara ett mer effektivt sätt att nå målet än genom tvingande styrning som reglering och tillsyn. Statskontoret visar också att en nationell samordnare kan ha andra möjligheter än Regeringskansliet eller myndigheter att nå ut till och påverka aktörer, genom att en sådan kan tala friare och har större möjligheter att resa runt i landet och tala med berörda aktörer.

En samordnare för ekosystemtjänster ska tillsättas

I propositionen En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141) aviserar regeringen avsikten att tillsätta en samordnare för ekosystemtjänster med uppgift att verka för en förbättrad kompetens och ett ökat kunskapsunderlag om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. En ökad kunskap om ekosystemtjänster hos när-

ingsliv, kommuner och relevanta myndigheter är ett sätt att synliggöra nyttan med insatser för att stärka ekosystemen. Skr. 2013/14:145

Den nationella miljömålssamordnaren bör i sitt uppdrag samråda med samordnaren för ekosystemtjänster.

4.5 Generationsmålet tydliggör behovet av tvärgående arbete

I det här avsnittet ges en översikt över de olika processer och generella styrmedel som är viktiga verktyg i arbetet med att nå den samhällsomställning som generationsmålet innebär och det tillstånd i miljön som beskrivs i miljökvalitetsmålen. I avsnitt 5 redovisas konkreta genomförda insatser som kopplar till generationsmålet strecksatser och till miljökvalitetsmålen.

Synergier ger vinster

Med ett integrerat synsätt i genomförandet av miljöpolitiken finns goda möjligheter till synergier för att nå mål inom andra politikområden. En långsiktig inriktning på politiken ger i många fall både ekonomiska och miljömässiga vinster. Naturvårdsverket konstaterade i den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2012 att synergimöjligheter mellan miljökvalitetsmålen och andra politikområden främst finns i relation till folkhälsopolitik, skogspolitik, energipolitik och internationellt utvecklingssamarbete (Naturvårdsverkets rapport 6500).

Ett hållbart skogsbruk med god miljöhänsyn ger gynnsamma effekter för flera miljökvalitetsmål. Tydliga synergier finns även mellan folkhälsopolitiken och miljöpolitiken där t.ex. arbetet med att minska luftföroreningar har positiv påverkan på människors hälsa. Enligt Socialstyrelsens beräkningar orsakar luftföroreningar cirka 3 000 förtida dödsfall per år och 200–300 lungcancerfall per år. De luftföroreningar som främst orsakar negativa hälsoeffekter är partiklar, marknära ozon, kväveoxider och organiska kolväten.

Det finns även synergier mellan transportpolitikens mål och miljökvalitetsmålen, både när det gäller gods- och persontransporter. Energieffektiva godstransportkedjor skapas genom förbättrad logistik och överflyttning av gods till mer energieffektiva transportslag. På så sätt kan miljöpåverkan, energianvändning och kostnaderna per transporterad enhet minska samtidigt. Genom en stegvis ökad energieffektivisering i transportsystemet kan tillgängligheten öka samtidigt som trängsel och klimatpåverkan minskar.

Förorenaren bör betala

En viktig utgångspunkt för miljöpolitiska styrmedel är att de i möjligaste mån ska utformas så att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan. Detta kan t.ex. ske genom att miljökostnaden inkluderas i priset hos varor och tjänster och att ramverken för marknaden stimulerar utbud och efterfrågan i denna riktning. Kostnaden för negativ miljö- och hälsopåverkan behöver bli tydligare, liksom de positiva värdena av naturresurser, ekosystem, bevarade kulturmiljöer och en god hälsa. Ekonomiska styrmedel och

värdering av ekosystemtjänster har här en central roll för att få ett mer effektivt resursutnyttjande där även miljöhänsyn vägs in. Ett sätt är att hitta effektiva ekonomiska styrmedel som ger synergier och genererar både tillväxt och en minskning av negativ miljöpåverkan. En annan åtgärd är att fasa ut miljöskadliga subventioner. På så sätt skapas drivkrafter för marknadens aktörer att investera i energi- och resurseffektiv teknik.

Regeringen har tagit flera initiativ inom området. Ekonomiska styrmedel för kemikalier utreds och en kartläggning av miljöskadliga subventioner har påbörjats, se vidare avsnitt 5.1 om insatser för strecksatsen om konsumtionsmönster och 5.2 om insatser för *Giffri miljö*.

Hållbar privat och offentlig konsumtion kräver ett brett angreppssätt

Möjligheten att nå generationsmålet och flertalet miljökvalitetsmål påverkas av den ökande konsumtionen. En effekt av en globaliserad ekonomi är att miljöpåverkan i många fall uppstår långt ifrån den plats där varorna efterfrågas och konsumeras. Detta ställer miljöpolitiken inför stora utmaningar. Arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen ska enligt generationsmålet ske utan att miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser ökar, dvs. åtgärder som vidtas i Sverige får inte resultera i ohållbar miljöbelastning utomlands. För att åstadkomma detta behövs ytterligare kunskap om hur våra konsumtionsmönster i Sverige belastar miljö och ekosystem globalt. För närvarande pågår ett arbete vid Naturvårdsverket med att stärka kunskapen om detta.

En rad effektiviseringsåtgärder har genomförts på produktions- och konsumtionsområdet, men för att den sammantagna miljöeffekten av effektiviseringen ska kvarstå kan dessa åtgärder behöva kompletteras med andra styrmedel. Regeringen har tagit flera initiativ på området, bl.a. har Naturvårdsverket och Konsumentverket fått i uppdrag att föreslå åtgärder som kan ingå i en strategi för hållbar konsumtion. Se vidare i avsnitt 5.1.

Varje år upphandlas varor och tjänster i den offentliga sektorn för 600 miljarder kronor och miljökrav i offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Regeringens ambition när det gäller miljöhänsyn och sociala hänsyn i samband med offentlig upphandling kommer till uttryck i lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, där det anges att upphandlande myndigheter och enheter bör ta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling, om upphandlingens art motiverar detta. I februari 2014 antog EU:s ministerråd nya direktiv på upphandlingsområdet. Upphandling som ett verktyg att uppnå miljömål har lyfts fram i direktiven och utrymmet att ställa miljökrav tydliggörs. Direktiven ska genomföras i svensk rätt inom två år från ikraftträdandet, dvs. våren 2016.

Forskning, innovation och miljöteknik är centralt

I ett långsiktigt perspektiv kommer teknisk utveckling att spela en viktig roll för möjligheterna och kostnaderna för att begränsa utsläpp och miljöförstöring. Forskning och innovation är avgörande för att hitta lösningar på miljöproblemen och är en viktig drivkraft för att föra miljöarbetet framåt. Med hjälp av forskning kan kunskapsluckor identifieras som ut-

gör hinder för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Resultaten av forskningen är också av betydelse för att utvärdera miljöarbetet och kan ligga till grund för utvecklandet av etappmål, strategier och insatser. Miljöteknik och innovationer kan bidra till att generationsmålet och miljökvalitetsmålen kan nås snabbare och mera kostnadseffektivt. Det är därför viktigt att utformning av lagstiftning och andra styrmedel görs med beaktande av möjligheten till innovationer och utveckling av miljöteknik.

Utveckling av svensk miljöteknik kan bidra till att minska miljöpåverkan både lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Miljöteknik bidrar också till ekonomisk och social utveckling, inklusive svensk miljöteknikexport och tillväxt i Sverige. Svensk miljöteknik är i dag framgångsrik inom hållbar stadsutveckling t.ex. vattenrening, vattenförsörjning, energieffektiva lösningar i byggnader, klimatsmarta transportsystem, avfallshandling, sanering av förorenade områden och kemikaliesubstitution för att åstadkomma giffria kretslopp.

Staten är en viktig forskningsfinansiär och regeringen har kraftigt ökat stödet till miljöforskning under senare år. Andra viktiga finansiärer av miljöforskning är Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Vinnova och Naturvårdsverket, som även har ett särskilt ansvar för att finansiera forskning till stöd för miljökvalitetsmålen. Även EU:s forskningsprogram är en viktig finansiär, särskilt EU:s nya forskningsprogram Horisont 2020. I Sverige bedrivs omfattande miljöforskning vid universitet och högskolor men också vid IVL Svenska miljöinstitutet, Stockholm Environment Institute (SEI) och SMHI.

Samhällsplanering

Planeringen av våra samhällen är avgörande för möjligheten att nå generationsmålet och flera miljökvalitetsmål, särskilt *God bebyggd miljö* och *Begränsad klimatpåverkan*. En hållbar mark- och vattenanvändning och effektiva transportsystem har stor betydelse för samhällsomställningen och för flera av miljökvalitetsmålen. En omställning förutsätter en infrastruktur som stödjer och underlättar hållbara val och beteenden. Det handlar t.ex. om förändrade transportmönster, investeringar i renovering och nya byggnader, integrerade system för insamling av avfall, återvinning och energiutvinning. Samhällsplaneringen och byggandet påverkar förutsättningarna för naturresurshushållning, klimatpåverkan, hållbart nyttjande av ekosystemtjänster, liksom förutsättningarna för en hållbar utveckling och tillväxt i alla delar av landet. En sektorsövergripande dialog och samverkan mellan olika aktörer inom och mellan lokal, regional och nationell nivå är viktig för en medveten och långsiktigt hållbar samhällsplanering.

Information och utbildning

Information och utbildning syftar till att öka medvetenheten om miljö och hållbar utveckling och hur man kan bidra till en sådan samhällsförändring. Regeringen har gett Konsumentverket i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter och andra aktörer tillhandahålla en upplysningstjänst för konsumentinformation som bl.a. syftar till att förbättra konsumenters förutsättningar att göra medvetna miljöval. Se vidare i av-

snitt 5.1. Olika former av miljö- och energimärkning av produkter underlättar också konsumenters möjligheter att handla miljövänligt.

Skolans roll är att skapa förståelse för och ge kunskap om miljöarbetet, men också för att påverka värderingar och attityder vilket ger förutsättningar att delta och engagera sig i en hållbar samhällsutveckling. Regeringen har exempelvis gett Naturvårdsverket i uppdrag att vidareutveckla undervisningsmaterial för skolor om generationsmålet och miljökvalitetsmålen, vilket kommer förbättra förutsättningarna att arbeta med detta i skolan.

FN och EU har återkommande lyft utbildningssystemens betydelse för samhällsomställning för minskad miljöpåverkan och hållbar utveckling, inte minst i fråga om att kompetensutveckla för de nya gröna jobben. Hållbar utveckling lyfts fram i läroplanerna för förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. I högskolelagen (1992:1434) finns en bestämmelse om att högskolorna i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social rättvisa och välfärd.

4.6 Internationellt miljöarbete avgörande för möjligheten att nå flera miljökvalitetsmål

Dagens miljöutmaningar är till stora delar gränsöverskridande och flera miljökvalitetsmål kan inte lösas inom Sveriges gränser. I generationsmålet tydliggörs därför att arbetet med att nå miljökvalitetsmålen förutsätter en ambitiös miljöpolitik inte bara i Sverige, utan också inom EU och i internationella sammanhang. Genom att bedriva en aktiv politik inom EU och internationellt ökar förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen. För ungefär hälften av miljökvalitetsmålen är insatser inom EU eller internationellt avgörande för om målen ska kunna nås. Detta gäller särskilt för *Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Giffri miljö, Ingen övergödning* och *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. Även för andra miljökvalitetsmål räcker det inte med åtgärder i Sverige utan lösningarna behöver ske inom EU eller genom internationellt samarbete.

Internationellt samarbete

Sverige har en lång historia av internationellt miljöarbete. FN:s första globala konferens om den mänskliga miljön hölls i Stockholm 1972, FN:s första globala konferens om den mänskliga miljön. Till minnet av den första konferensen genomförde regeringen våren 2012 den internationella konferensen ”Stockholm+40 – Partnership Forum for Sustainable Development”. Resultaten och dialogen från Stockholm+40 togs sedan vidare som inspel till Rio+20, FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro, som hölls i juni 2012.

Regeringen har under mandatperioden varit pådrivande i internationella processer som är centrala i arbetet med att uppnå generationsmålet och miljökvalitetsmålen, t.ex. inom FN:s klimatkonvention (UNFCCC), konventionen om biologisk mångfald (CBD), det globala kemikaliarbetet och FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012. Regeringen har också tagit flera initiativ inom områden där internatio-

nett samarbete är särskilt viktigt för att nå generationsmålet och miljö- kvalitetsmålen. Exempelvis har regeringen tagit initiativ till ett globalt partnerskap för att minska utsläppen av kortlivade klimatpåverkande luft- föroreningar – Climate and Clean Air Coalition (CCAC). Partnerskapet har på kort tid engagerat ett stort antal länder och ett tiotal projekt har inletts inom olika samhällssektorer, bl.a. inom avfall där Sverige är aktivt. Regeringen har också lanserat initiativet ”8 steg 8 år – På väg mot en hållbar hantering av kemikalier till 2020” som lyfter åtta områden som är särskilt viktiga i arbetet med att nå FN:s mål för kemikaliepolitiken till 2020. Inom ramen för konventionen för biologisk mångfald (CBD) spelade regeringen en tongivande roll i arbetet med en ny strategisk plan om betydelsen av biologisk mångfald för hållbar utveckling och grön ekonomi. Planen beslutades i Nagoya 2010 och gäller perioden 2011–2020. Dessutom deltar Sverige i det globala omställningsarbetet till en grön ekonomi bl.a. genom att delta i FN:s Miljöprogram (UNEP) initiativ Partnership on Action for Green Economy, PAGE. I avsnitt 5 finns fler exempel på insatser regeringen har drivit internationellt.

Sverige deltar även aktivt i miljöarbetet inom OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) och dess Miljökommitté EPOC med ett antal arbetsgrupper. Genom EPOC har Sverige möjlighet att påverka agendan för OECD:s miljöarbete och genom att vara aktiva i OECD:s arbetsgrupper kan vi sprida våra erfarenheter och lära av andra. Inom OECD sker ett löpande arbete med att granska olika länders miljö- arbete, s.k. Environmental Performance Review, som syftar till att med- lemsländerna ska stödja varandra i sitt miljöarbete. För närvarande pågår en granskning av Sveriges miljöpolitik som dels innebär att vi får möjlig- het att dela med oss av våra erfarenheter, dels kommer att få förslag till hur vi ska förbättra vårt arbete för att nå miljö- kvalitetsmålen. Resultatet av granskningen kommer att publiceras hösten 2014.

Regionalt samarbete

Nordiska ministerrådet är en annan viktig samarbetsplattform. De nord- iska länderna verkar i sitt miljö- samarbete bl.a. för att minska utsläppen av växthusgaser, skydda våra hav, stärka våra ekosystemtjänster och åstadkomma en giftfri vardag. Under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2013 var klimatfrågorna i fokus, bl.a. hölls dialoger om kli- matfrågor med miljöministrarna, med nordiskt näringsliv och med balt- iska forskare och beslutsfattare.

Arktiska rådet blir allt mer betydelsefullt och regeringen har bidragit till ett tvåårigt ordförandeskap med miljöfokus, som bl.a. har resulterat i förhandlingar om en överenskommelse om minskade sot- och metanut- släpp i Arktis, liksom till ett särskilt forum för de Arktiska miljöminist- rarna.

Samarbete inom EU

Den miljöpolitik som regeringen driver inom EU tar sin utgångspunkt i generationsmålet och miljö- kvalitetsmålen.

Stora delar av den svenska lagstiftningen inom miljöpolitiken utformas genom samarbetet i EU. Utrymmet för rent nationella åtgärder är därför begränsat. Det vi i dag kallar nationell miljöpolitik är i många fall grun-

dat på beslut inom EU eller genom andra internationella sammanhang. Som medlem i EU omfattas Sverige av EU:s regelverk och Sverige agerar pådrivande i EU:s beslutsprocesser där nya gemensamma regler utformas och beslutas. Medlemsländerna bestämmer om det gemensamma miljöarbetet i bl.a. direktiv för olika miljöfrågor som t.ex. EU:s luftkvalitetsdirektiv (direktiv 2008/50/EG).

I avsnitt 5 finns fler exempel på frågor som Sverige drivit i EU.

5 Insatser för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen

Regeringen har under mandatperioden genomfört en mängd insatser som bidrar till att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. I detta avsnitt redovisas kortfattat några av de mest centrala insatserna per miljökvalitetsmål och för varje strecksats till generationsmålet. En mer fullständig redovisning av regeringens insatser för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen ges årligen i budgetpropositionen.

Målövergripande insatser som bidrar till generationsmålet och miljökvalitetsmålen

Flera av de styrmedel och processer som redovisas i avsnitt 4.6 är centrala inom miljöpolitiken och bidrar generellt till generationsmålet och till flera miljökvalitetsmål, t.ex. forskning, innovation och miljöteknik.

Regeringen har under perioden 2011–2014 lanserat en bred nationell miljöteknikstrategi för att bidra till tillväxt, arbetstillfällen och fler växande företag i Sverige. Genomförandet av strategin ska bl.a. bidra till att stärka efterfrågan på innovationer inom miljöteknik genom stödjande insatser för innovationsupphandling, verka för ökade privata investeringar i nya miljötekniklösningar och bidra till ökad kunskap om miljöteknikmarknader. Insatserna bidrar även till att skapa ökade förutsättningar för att nå generationsmålet och flera av miljökvalitetsmålen. Under perioden 2011–2014 har regeringen satsat 400 miljoner kronor för genomförandet av strategin. Regeringen har inom ramen för strategin beslutat om ett tjugotal uppdrag till ett tiotal myndigheter och organisationer med statlig finansiering.

Regeringen har även beslutat om en nationell innovationsstrategi 2012. I strategin är utgångspunkten att Sverige tillsammans med andra länder behöver bidra till innovativa och hållbara lösningar på globala samhällsutmaningar såsom t.ex. energi, klimat, transporter och resurseffektivitet.

5.1 Insatser som bidrar till att nå generationsmålet

I detta avsnitt redovisas några exempel på viktiga insatser som vidtagits under mandatperioden för att åstadkomma den samhällsomställning som krävs för att nå generationsmålet. Redovisningen är uppdelad efter gene-

rationsmålets strecksatser, vilka redovisas i sin helhet i *bilaga 1*. I flera fall bidrar insatserna även till flera miljö kvalitetsmål, se avsnitt 5.2. Skr. 2013/14:145

Insatser för strecksatsen om ekosystemen och ekosystemtjänster

Sverige spelade en tongivande roll i arbetet med att lyfta fram ekosystemtjänsternas ekonomiska värden vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012. Vidare verkar regeringen för att förnya och stärka mobiliseringen av resurser för genomförandet av planen och att förbättra och tillgängliggöra kunskap som är nödvändig för arbetet. Regeringen har bl.a. genom biståndsanslaget finansierat utbildningsinsatser av FN:s miljöprogram, UNEP, för att integrera värdet av biologisk mångfald i nationella program och planer.

För att nå etappmålet om betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster avser regeringen bl.a. att ge Naturvårdsverket i uppdrag att senast 2015 utarbeta en vägledning om ekosystemtjänstbedömningar till centrala myndigheter. Dessutom bör utformningen av de ekonomiska styrmedel som direkt påverkar biologisk mångfald och ekosystemtjänster ses över i ljuset av ökad kunskap om ekosystemtjänsternas värden (prop. 2013/14:141).

Regeringen avser även att tillsätta en nationell samordnare för ekosystemtjänster med ett tidsbegränsat uppdrag att verka för en förbättrad kompetens och ett ökat kunskapsunderlag om biologisk mångfald och ekosystemtjänster hos näringsliv, kommuner och relevanta myndigheter i Sverige (prop. 2013/14:141). Insatser för strecksatsen om den biologiska mångfalden och insatser för miljö kvalitetsmålet *Ett rikt djur- och växtliv* bidrar även till strecksatsen om ekosystem.

Insatser för strecksatsen om den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön

Enligt det som regeringen har redovisat i propositionen om biologisk mångfald och ekosystemtjänster kommer det svenska regelverket om artskydd att ses över. Berörda myndigheter kommer att få i uppdrag att redovisa åtgärder som syftar till att förebygga, stärka och samordna arbetet mot artskydds brott samt ta fram en handlingsplan för att förbättra regelefterlevnad och tillsyn i fråga om internationell handel med utrotningshotade arter (prop. 2013/14:141).

En särskild utredare kommer att få uppgiften att utreda hur en förstärkt samordning kan uppnås i den statliga förvaltningen i syfte att öka helhetssynen på mark- och vattenanvändning (prop. 2013/14:141).

Till kulturpolitikens kärnuppgifter hör att främja ett levande kulturarv som är angeläget för medborgarna i dag och som bevaras för kommande generationer. För detta har regeringen tagit fram nya nationella mål som syftar till att kulturmiljön ska bevaras, användas och utvecklas och främja människors delaktighet (prop. 2012/13:96). De insatser som följer av målen bidrar till att kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.

I december 2010 antog riksdagen mål för friluftslivspolitik (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38). Friluftslivspolitikens övergripande mål är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Regeringen har kompletterat det övergripande målet för

Skr. 2013/14:145 friluftslivspolitiken med tio mätbara mål (skr. 2012/13:51). De insatser som följer av målen bidrar till att natur- och kulturmiljön nyttjas hållbart.

Insatser för strecksatsen om ekosystem och insatser för miljö kvalitetsmålet *Ett rikt djur- och växtliv* bidrar även till strecksatsen om den biologiska mångfalden.

Insatser för strecksatsen om människors hälsa

Sverige arbetar långsiktigt för att minska effekterna av miljö- och hälsofarliga luftföroreningar genom att EU:s gemensamma krav för utsläpp från bränslen till motorfordon, arbetsmaskiner och förbränningsanläggningar successivt skärps. Insatserna kompletteras med nationella och lokala åtgärder. För drygt ett tiotal kommuner eller delar av län har det tagits fram eller pågår arbete med att ta fram åtgärdsprogram i syfte att förbättra luftkvaliteten.

För att säkerställa att människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan i den bebyggda miljön pågår ett löpande arbete med att uppdatera och förtydliga centrala regelverk, exempelvis miljöbalken, plan- och bygglagen (2010:900), plan- och byggförordningen (2011:338), Boverkets föreskrifter och Socialstyrelsens allmänna råd. I januari 2014 gav regeringen Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning till plan- och bygglagens hållbarhetsbestämmelser i syfte att säkerställa ett ökat och tydligt fokus på hållbar utveckling vid tillämpningen av plan- och bygglagen (dnr S2014/186/PBB). Uppdraget ska redovisas i juni 2015.

För att minska risken att människor utsätts för negativa effekter av ett förändrat klimat behövs anpassningsåtgärder. Regeringen har exempelvis inrättat Kunskapscentrum vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) som samlar in, utvecklar och förmedlar kunskap om klimatanpassning till olika delar av samhället. Den roll som Kunskapscentrum har är viktig och kommer att fortsätta att utvecklas. Andra viktiga åtgärder är kunskapsuppbyggnad, sektorsintegrering samt lokalt och regionalt arbete med klimatanpassning.

Insatser för strecksatsen om resurseffektiva kretslopp

En särskild utredare har på regeringens uppdrag genomfört en allmän översyn av avfallsområdet (dir. 2011:66). Utredarens betänkande, *Mot det hållbara samhället – resurseffektiv avfallshantering* (SOU 2012:56) har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringen har även stärkt arbetet med resurseffektivare kretslopp genom att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och föreslå lämpliga styrmedel för hanteringen av byggavfall (dnr M2013/3156/S). Syftet är att nå etappmålet om ökad resurshushållning i byggsektorn. Uppdraget ska genomföras i samråd med Kemikalieinspektionen, Boverket och Trafikverket och ska redovisas senast i mars 2015.

Angående etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelssektorn satsar regeringen totalt 12 miljoner kronor under perioden 2013–2015 på att minska matsvinnet i alla led av livsmedelskedjan, samt utveckla omhändertagandet av det oundvikliga matavfallet. Regeringen anslår fem miljoner kronor 2013, tre miljoner kronor 2014 respektive fyra miljoner kronor 2015.

Naturvårdsverket ansvarar enligt avfallsförordningen (2011:927) för att det ska finnas en aktuell nationell avfallsplan och ett nationellt program för att förebygga uppkomsten av avfall. Ett flertal åtgärder för att nå en ökad resurshushållning i livsmedelskedjan respektive byggsektorn beskrivs i avfallsplanen och i det avfallsförebyggande programmet som båda gäller till 2017.

Miljödepartementet har tagit initiativ till att utveckla arbetet med resurseffektivitet bl.a. genom att stärka dialogen med näringslivet. Genom att utnyttja befintliga nätverk och samarbetsgrupper mellan departement, myndigheter och näringsliv ska samarbetet mellan företag och mellan företag och myndigheter öka. Dialogen ska också bidra till att genomföra det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion. Bakgrunden till initiativet är EU-kommissionens färdplan för resurseffektivitet från september 2011. Färdplanen är ett led i arbetet med att nå målen i EU:s strategi för tillväxt och jobb (EU 2020). I färdplanen lyfts bl.a. vikten av forskning och innovationer, liksom det angelägna i att avskaffa miljöskadliga subventioner och att följa principen om att förenaren ska betala.

Insatser för strecksatsen om hushållning med naturresurserna

Inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik har regeringen aktivt drivit på förhandlingarna i syfte att återställa de marina biologiska resurserna. Regeringen har också varit pådrivande för att miljöskyddskraven integreras i utformningen och genomförandet av unionens gemensamma fiskeripolitik och verksamhet, särskilt i syfte att främja en hållbar utveckling.

Regeringen deltar aktivt i det europeiska innovationspartnerskapet om råvaror. Avsikten är att partnerskapet ska stärka både tillgångs- och efterfrågesidan genom riktade satsningar på innovation och forskning, banbrytande teknik och tvärvetenskapliga metoder, samt på efterfrågesidan genom interventioner, t.ex. standarder, offentlig upphandling, livscykelanalys, standarder och immaterialrätt (IPR), samt genom reglering.

Sverige tillsatte under ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2013 en arbetsgrupp med mandat att sprida information om kompletterande välfärdsåtgärder. BNP-måttet ger en allmänt vedertagen bild av den ekonomiska utvecklingen. Måttet behöver dock kompletteras med miljömässiga och sociala indikatorer som underlag för politiska beslut.

De insatser om resurseffektivitet som beskrivs i avsnittet om strecksatsen om kretslopp bidrar även till en god hushållning med naturresurser.

Insatser för strecksatsen om förnybar energi och effektiv energianvändning

Den förnybara energiproduktionen har ökat genom att elcertifikatsystemet har förlängts till utgången av 2035 och anpassats till målet för produktionen av förnybar el. Sammantaget innebär anpassningen till målet en ökning med 25 terawattimmar förnybar el till 2020 jämfört med 2002 års nivå (prop. 2009/10:133). Sedan januari 2012 har Sverige och Norge en gemensam elcertifikatmarknad. Det samlade målet för förnybar elproduktion inom den gemensamma elcertifikatmarknaden är 26,4 terawattimmar till 2020 (jämfört med 2012). Under 2013 till 2016 har reger-

ingen även avsatt 210 miljoner kronor för investeringsstöd till solceller. Stödet riktar sig till både företag, offentliga organisationer och privatpersoner och har fått stor spridning. Regeringen beslutade 2010 om ett mål för effektivare energianvändning till 2020. Målet är att minska energiintensiteten, dvs. kvoten mellan tillförd energi och BNP i fasta priser, i svensk ekonomi med 20 procent mellan 2008 och 2020.

Regeringen har tillsatt ett samordningsråd för smarta elnät samt en expertgrupp knuten till rådet. Rådets övergripande mål är att genom ökad samverkan, kunskapsutveckling och kunskapsspridning samt genom en handlingsplan medverka till tydliga spelregler på marknaden, stärkt kundinflytande, gynnsamma utvecklingsförutsättningar för smarta elnät i Sverige och att smarta elnät blir en svensk tillväxtbransch. I december 2014 ska rådet lämna sitt betänkande (dir 2012:48).

Insatser för strecksatsen om konsumtionsmönster

Regeringen har gett Naturvårdsverket (dnr M2013/3156/S) och Konsumentverket (dnr Ju2013/8521/KO) i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder som kan ingå i en strategi för hållbar konsumtion. Uppdraget ska redovisas i september 2014. Regeringen har beslutat inrätta en upplysningstjänst med opartisk information och vägledning till konsumenter (prop. 2013/14:1, utg.omr.18). Upplysningstjänsten ska omfatta information som syftar till att underlätta för konsumenter att göra väl avvägda och hållbara val.

Naturvårdsverket arbetar på regeringens uppdrag med att genomföra det globala tioåriga ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion (10 Year Framework of Programmes, 10YFP) som beslutades vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012. Inom ramverket ska fem program utvecklas – hållbara livsstilar och utbildning, hållbar offentlig upphandling, hållbart byggande, hållbar turism och information om hållbar konsumtion.

Regeringen har gett flera myndigheter med ansvar inom miljömålssystemet i uppdrag att kartlägga icke skatterelaterade potentiellt miljöskadliga subventioner inom sina verksamhetsområden. Syftet är att miljöskadliga subventioner ska fasas ut eller reformeras för att öka möjligheten att nå miljö kvalitetsmålen.

Miljökrav vid offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att driva på såväl substitution som innovationer inom flera områden. Regeringen har valt att samla den statliga stöd- och informationsverksamheten om offentlig upphandling, inklusive innovationsupphandling, miljö och social hänsyn, vid Konkurrensverket (prop. 2013/14:1, utg.omr. 2, avsnitt 6.4). Stödet kommer att finnas på plats under 2014 och syftar till att stödet ska koncentreras, förbättras och förstärkas.

5.2 Insatser som bidrar till miljö kvalitetsmålen

I detta avsnitt redovisas kortfattat några exempel på viktiga insatser som genomförts under mandatperioden för att nå de olika miljö kvalitetsmålen. Utöver dessa insatser har regeringen tagit fram nya strategier med

Insatser för Begränsad klimatpåverkan

Avgörande för att nå målet är att kraftfulla åtgärder vidtas på global nivå i linje med vad som krävs för att hålla den globala medeltemperaturökningen under två grader Celsius. Sverige verkar därför för att EU ska ha en pådrivande roll i det internationella arbetet under FN:s klimatkonvention (UNFCCC) så att en ny kraftfull, legalt bindande, global överenskommelse för tiden efter 2020 kan antas senast 2015. Som ett led i detta har Sverige anordnat särskilda möten och aktivt medlat i de viktiga förhandlingsfrågor om rättvisa åtaganden, skador och förluster. Sverige är också aktivt i internationella processer som kompletterar och underlättar FN-förhandlingarna, t.ex. i arbetet med utfasning av fossilsubventioner inom den internationella samarbetsgruppen Friends of Fossil Fuels Subsidy Reform (FFFSR), med bl.a. övriga nordiska länder och USA, och i samarbetet om kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar (Climate and Clean Air Coalition, CCAC). Regeringen har också tagit initiativ till ett internationellt forskningsprojekt för att bygga upp kunskap kring samhällsekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder kallat The New Climate Economy.

Sverige har varit pådrivande för att på flera områden skärpa EU:s gemensamma lagstiftning för att minska växthusgasutsläppen. Ett sådant exempel är skärpta EU-mål för de genomsnittliga utsläppen av koldioxid för nyproducerade personbilar och lätta lastbilar. Enligt kommissionens konsekvensbedömning uppgår de kumulativa utsläppsminskningarna till cirka 625 miljoner ton koldioxidekvivalenter under perioden 2015–2030.

Sverige tar fortsatt ansvar för utsläppsminskningar i låg- och medelinkomstländer, för utveckling av flexibla mekanismer för internationell utsläppshandel och för hållbar utveckling genom förstärkta satsningar på internationella klimatinvesteringar inom mekanismen för ren utveckling, CDM (Clean Development Mechanism).

Inom Sverige har flera åtgärder vidtagits för att minska växthusgasutsläppen och för att kunna nå etappmålet till 2020. De viktigaste åtgärderna är justering av skatter, bl.a. har undantagen från koldioxidskatten inom industri och jordbruk fasats ut under perioden 2011–2013. Några av de viktigaste åtgärderna avseende transporter är införandet av en supermiljöbilspremie mellan 2012–2014, skärpningen av miljöbilsdefinition från 2013 i fråga om vilka bilar som befrias från fordonsskatt i fem år samt förlängningen av det nedsatta förmånsvärdet för gasbilar, elbilar och laddhybrider till 2016. I syfte att öka användningen av biodrivmedel har en s.k. kvotplikt införts under 2014 som garanterar en viss mängd förnybara drivmedel i den svenska transportsektorn.

Insatser för Frisk luft

I februari 2013 beslutade regeringen att skärpa och förtydliga regelverket för miljözoner (dnr N2013/1175/RS). Genom att införa en miljözon kan kommuner besluta om att utestänga vissa tunga fordon (lastbilar och bussar) från stadskärnor och andra särskilt miljö känsliga områden för att förbättra luftkvaliteten i dessa områden. Ändringarna bidrar till att miljö-

Skr. 2013/14:145 kvalitetsnormerna för luft kan nås, vilket i sin tur bidrar till att miljökvalitetsmålet kan nås.

Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer arbeta med att öka medvetenheten om val av däck i syfte att minska andelen trafik med dubbdäck utan att göra avkall på säkerheten. I uppdraget ingår att undersöka möjligheten att skapa relevant konsumentinformation, eventuellt genom provning av däck, för att underlätta valet av däck och för att stimulera utveckling av bättre dubbfria däck för svenska förhållanden och med bibehållen säkerhet (dnr M2013/2358/KI).

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att ta fram förslag på åtgärder som varaktigt kan minska de höga halterna av stora partiklar i tätorter för att nå gränsvärdena i EU:s luftkvalitetsdirektiv (direktiv 2008/50/EG). I uppdraget ingår att utreda förutsättningarna för och bedöma ändamålsenligheten samt lämpligheten i att införa en skatt på dubbdäcksanvändning i första hand i Stockholm men även andra tätorter (dir. 2014:32).

Insatser för Bara naturlig försurning

Sverige spelade en aktiv roll under förhandlingarna om det s.k. Göteborgsprotokollet angående minskning av försurning, övergödning och marknära ozon där det anges nya och skärpta nationella ”tak” för utsläpp av luftföroreningar inom konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Eftersom dessa är kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar är beslutet även viktigt för att nå miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Regeringen har inom EU aktivt drivit på att skärpa kravet på svavelhalten i marina bränslen i Östersjön, Nordsjön och Engelska kanalen. Skärpningen medför att nedfallet av försurande ämnen speciellt i södra och sydvästra Sverige minskar kraftigt fr.o.m. 2015.

Inom EU har den svenska regeringen varit drivande i utformningen av industriutsläppsdirektivet (direktiv 2010/75/EU) som innehåller samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar. Direktivet innebär skärpta utsläppskrav för stora förbränningsanläggningar och för samförbränning av avfall och andra bränslen. Skärpningarna kommer fr.o.m. 2016 att medföra att utsläppen av försurande ämnen minskar både i Sverige och i våra grannländer.

Insatser för Giftfri miljö

Regeringen beslutade i november 2013 om en strategi för att nå miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* och generationsmålet (prop. 2013/14:39). Här beskrivs de mest centrala insatserna i strategin, mer information finns i avsnitt 3.

Kemikalieinspektionen har fått regeringens uppdrag att ta fram och genomföra en handlingsplan för en giftfri vardag under 2011–2014. Regeringen har också föreslagit att handlingsplanen ska fortsätta och ytterligare resursförstärkningar ges för perioden 2014–2020 (prop. 2013/14:1). Handlingsplanen har lett till ett kraftigt ökat antal förslag på reglering av hälso- och miljöfarliga ämnen och en ökad tillsyn över farliga ämnen i varor, samt att det vetenskapliga underlaget har stärkts, exempelvis när det gäller hormonstörande ämnen och barns säkerhet. Vidare har bransch-

dialoger inom textil, kosmetika och leksaker genomförts som för vissa av företagen har lett till åtaganden om att byta ut farliga ämnen.

Ett uppdrag för att systematiskt kartlägga användningen av det hormonstörande ämnet bisfenol A i t.ex. dricksvattenrör, leksaker och termopapper har bl.a. lett till ett nationellt förbud mot bisfenol A i lack och ytskikt i barnmatsförpackningar.

Kemikalieinspektionen har fått i uppdrag att göra en kartläggning av användningen av misstänkt fortplantningsstörande eller hormonstörande ftalater och förekomsten av alternativa ämnen och material. På grundval av kartläggningen ska Kemikalieinspektionen genom t.ex. branschdialoger verka för att företag frivilligt ersätter sådana ftalater med mindre farliga ämnen eller material. Även möjliga vägar för att gå fram med nationell reglering och att verka på EU-nivå ska utredas. Uppdraget ska redovisas i november 2014.

Inom EU har regeringen agerat pådrivande och uppmanat EU-kommisionen att ta fram förslag till reglering av farliga ämnen i textilier.

Sverige har aktivt bidragit till att få till stånd den globala Minamatakonventionen om reglering av kvicksilver som antogs i oktober 2013.

Regeringen har också tillsatt en utredning om ekonomiska styrmedel för kemikalier. Syftet är att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från olika varugrupper, t.ex. kläder och hemelektronik. Uppdraget ska redovisas i januari 2015 (dir. 2013:127).

Insatser för Skyddande ozonskikt

I Sverige är användningen av ozonnedbrytande ämnen i stort sett avvecklad. Uttunnningen av ozonskiktet är ett globalt problem. För att nå miljö kvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* är det avgörande att det internationella arbetet är fortsatt framgångsrikt. Därför har Sverige varit och kommer att fortsätta att vara särskilt pådrivande inom ramen för Montrealprotokollet om ozonnedbrytande ämnen och i det internationella arbetet i övrigt, t.ex. i arbetet med den Globala miljofonden, GEF (the Global Environment Facility). Sverige är även pådrivande för arbetet inom EU med att fasa ut återstående ozonnedbrytande ämnen inklusive undantagna områden.

Det svenska initiativet från 2006, den s.k. Stockholmsgruppen, verkar för att utveckla det globala arbetet med ozonnedbrytande ämnen. Gruppen är en informell grupp som består av deltagare från olika länder, från näringsliv, från frivilligorganisationer samt forskare.

I arbetet med att avveckla ozonnedbrytande ämnen är det särskilt viktigt att Sverige verkar för att alternativen inte förvärrar påverkan på klimatet eller miljön. Sverige verkar inom EU och globalt för att undvika en massiv infasning av fluorkolväten (HFC) i samband med den pågående utfasningen av ozonnedbrytande ämnen samt för att fasa ned konsumtion och produktion av fluorkolväten som har en kraftfull påverkan på klimatet.

Insatser för Säker strålmiljö

De viktigaste styrmedelskategorierna för miljö kvalitetsmålet *Säker strålmiljö* är informativa och administrativa styrmedel. Exempel på befintliga

styrmedel är information, råd och rekommendationer, vägledning och rådgivning, planer, utbildning samt regleringar.

Under 2012 beslutades nya föreskrifter om solarier och artificiella solningsanläggningar. Krav ställs bl.a. på att obemannade solarier ska stängas av efter femton minuters användning. Föreskrifterna trädde i kraft i februari 2013.

I december 2013 beslutade regeringen att införa tillståndskrav för s.k. starka laserpekare. Starka laserpekare får inte längre föras in till Sverige eller tillverkas, förvärvas, innehas, användas, överlåtas eller upplåtas utan tillstånd.

Insatser för Ingen övergödning

Regeringen har aktivt arbetat med att reducera utsläpp av kväve och fosfor från jordbruket, främst kopplat till åtgärder miljöersättnings inom det svenska landsbygdsprogrammet. Jordbruket följt av kommunala reningsverk och enskilda avlopp är de största källorna till den vattenburna belastningen. Viktiga insatser har varit rådgivning via Greppa Näringen, fysiska åtgärder som anläggande av våtmarker och skyddszoner samt odling av fånggrödor. Jordbruksverket genomförde på uppdrag av regeringen en riktad tillsynskampanj för minskade växtnäring förluster under 2012.

Regeringen har infört en förstärkning om 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2014 för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). LOVA syftar till att få fram lokala åtgärder som förbättrar havsmiljön, i första hand genom att minska belastningen av fosfor och kväve på havsmiljön. LOVA-bidraget ger goda möjligheter för arbete med konkreta åtgärder på lokal och regional nivå. LOVA infördes 2009 och som exempel initierades 198 nya projekt under 2012, främst i fråga om vatten- och avloppsprojekt och fritidsbåtsrelaterade projekt.

Regeringen gav Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och föreslå lämpliga styrmedel för hur reningen i kommunala avloppsreningsverk kan förbättras, inklusive förslag till avgiftssystem för utsläpp av kväve och fosfor. Under 2012 föreslog Naturvårdsverket ett nytt handelssystem med certifikat för rening av kväve från kommunala reningsverk.

Havs- och vattenmyndigheten har haft i uppdrag att utreda hur omställningstakten för enskilda avlopp kan ökas (dnr M2012/3408/S). Myndigheten lämnade sin slutrapport 2013.

Insatser för Levande sjöar och vattendrag

Regeringen gav i september 2012 ett tilläggsdirektiv till Miljömålsberedningen att ta fram en strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. I uppdraget ingår att med ett helhetsperspektiv på havs- och sötvattenspolitik och utifrån en bred problemanalys föreslå de etappmål, styrmedel och åtgärder som behövs för att nå relevanta delar i generationsmålet och de miljö kvalitetsmål som är kopplade till en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Uppdraget ska redovisas i juni 2014 (dir. 2011:50).

Regeringen tillsatte i april 2012 en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av reglerna om vattenverksamheter. Utredaren ska föreslå de ändringar i reglerna som behövs för att miljö rättens grundläggande principer – såsom principen om att förorenaren betalar och principen om

att bästa möjliga teknik ska användas – får genomslag även i den vattenrättsliga regleringen. Föreslagna ändringar ska säkerställa att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter har tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och EU-rättslig reglering, samtidigt som en väl fungerande markavvattning och en fortsatt hög regler- och produktionskapacitet i den svenska vattenkraftproduktionen eftersträvas (dir. 2012:29). Två delbetänkanden har överlämnats och remitterats (SOU 2012:89 och 2013:69). Slutbetänkandet ska redovisas i maj 2014.

Regeringen har prioriterat genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten, vilket är viktigt för att kunna nå miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag*. Myndigheter och kommuner genomför åtgärder enligt åtgärdsprogrammen. Det bidrar i positiv riktning men insatserna behöver förstärkas ytterligare för att följa miljökvalitetsnormerna vid angivna tidpunkter. De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 och strecksatserna om ekosystem och den biologiska mångfalden bidrar även till miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag*.

Insatser för Grundvatten av god kvalitet

Regeringen tillsatte i juli 2013 en särskild utredare med uppdrag att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, på kort och på lång sikt, och i förekommande fall föreslå lämpliga åtgärder. Uppdraget ska slutredovisas i juni 2015 (dir. 2013:37).

Myndigheter och kommuner genomför åtgärder enligt åtgärdsprogrammen, vilket bidrar i positiv riktning. Särskilt länsstyrelsernas och kommunernas arbete med regionala vattenförsörjningsplaner och revideringar av vattenskyddsområden har tagit fart och satt fokus på grundvattenfrågorna. Detta förstärkta arbete föranleds av åtgärder som vattenmyndigheterna riktade till län och kommuner i åtgärdsprogrammen inom vattenförvaltningen samt ett förbättrat arbete med miljökvalitetsmålet på regional och lokal nivå. Ytterligare insatser och åtgärder behövs dock för att följa miljökvalitetsnormerna för grundvatten vid angivna tidpunkter.

Regeringen har stärkt skyddet av naturgrusavlagring genom att skärpa reglerna för naturgrustäkter i miljöbalken. Detta har inneburit att färre täkter för naturgrus nu får tillstånd. Under 2013 nådde Sverige för första gången målnivån 12 miljoner ton på naturgrusuttaget (11,97 ton). Naturgrusavlagringar är viktiga som grundvattenmagasin och fyller en viktig funktion genom infiltration av ytvatten för tillverkning av grundvatten.

De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna om ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bidrar även till att nå miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet*.

Insatser för Hav i balans samt levande kust och skärgård

Sverige har aktivt arbetat för att genomföra EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2008/56/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område).

Sverige har aktivt verkat för att EU:s reviderade fiskepolitik ska ha en så hög miljöprofil som möjligt. Sverige har bl.a. bidragit till att den reviderade fiskeripolitiken har ett ökat fokus på att de marina biologiska

resurserna återställas och att långsiktigt hållbara bestånd bibehålls, genom införande av regler för maximalt hållbart uttag av fiskbestånden (MSY) samt införande av ett förbud mot att kasta oönskade fångster över bord (s.k. utkastförbud). Regeringen har också varit pådrivande för att miljöskyddskraven integreras i utformningen och genomförandet EU:s gemensamma fiskeripolitik och verksamhet, särskilt i syfte att främja en hållbar utveckling.

Anspråken på att använda havet för bl.a. fiske, sjöfart, energiproduktion, energidistribution, kommunikation och turism ökar. Denna utveckling medför behov av att hushålla med havet genom att avväga sådana intressen mot varandra och samtidigt skydda havet som en långsiktig resurs. Under 2014 kommer ett nytt system för havsplanering att introduceras i Sverige och regeringen har nyligen beslutat att lämna en proposition till riksdagen i frågan (Hushållning med havsområden, prop. 2013/14:186). Införandet av ett system för havsplanering kan bli en viktig del i en effektiv havsförvaltning som bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling genom att man i sådan planering även kan väga in lokal, regional, nationell och global nytta och skada av viss användning av områdena. De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bidrar även till att nå miljö kvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård*.

Insatser för Myllrande våtmarker

Under 2013 utsåg Sverige femton nya värdefulla våtmarks- och vattenområden till Ramsarområden och beslöt att utöka två gamla områden. Beslutet innebär att det svenska nätverket av områden enligt konventionen om våtmarker av internationell betydelse såsom livsmiljö för våtmarksfåglar (Ramsarkonventionen) har kompletterats med nordliga myrtyper och orörda vattendrag, som varit underrepresenterade hittills, och gör det svenska nätverket av Ramsarområden mer komplett.

Regeringen avser att ge i uppdrag till berörda myndigheter att utveckla insamling, sammanställning, redovisning och rapportering av statistik över skydd av land- och vattenområden i Sverige. Ett uppdrag bör också ges för att genomföra en fördjupad analys av hur den ekologiska representativiteten ser ut i det svenska skyddet av land- och sötvattensområden och hur det kan stärkas genom de insatser som beskrivs i propositionen *En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster* (prop. 2013/14:141).

Under 2011 utvidgades Hamra nationalpark i Ljusdals kommun, Gävleborgs län. Insatsen innebar en utvidgning med 1 400 hektar, till hälften bestående av våtmarker som bl.a. mossar, kärr och gungflyn, samt små tjärnar och mindre vattendrag. Under 2012 har 755 hektar våtmarker beviljats restaurering eller anlagts med stöd av landsbygdsprogrammet. Till detta tillkommer anläggningar som sker inom ramen för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Det är en ökning av restaureringar och anläggningar jämfört tidigare år.

De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för

Insatser för Levande skogar

Under 2013–2016 har regeringen satsat ytterligare 334 miljoner kronor på skydd av skog. Naturvårdsverket får 238 miljoner kronor till att förstärka sitt arbete med inrättandet av naturreservat och att teckna naturvårdsavtal. Skogsstyrelsen får 96 miljoner kronor för att förstärka sitt arbete med att inrätta biotopskyddsområden och för att teckna naturvårdsavtal. En annan viktig åtgärd är att 100 000 hektar produktiv skogsmark har överförs från Sveaskog till Naturvårdsverket och används som ersättningsmark när staten byter till sig värdefull skogsmark från de större skogsbolagen vid inrättande av naturreservat genom beslut av länsstyrelserna.

Regeringen gav 2010 Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen i Skåne län i uppdrag att genomföra Kometprogrammet – kompletterande metoder för skydd av natur i en försöksverksamhet för att ta tillvara privata markägares intresse för naturvård genom egna initiativ till skydd och annat bevarande av skogsområden. Försöksverksamheten pågår under 2010–2014 i fem geografiska områden i landet. Verksamheten ska slutredovisas i oktober 2014.

Regeringens vision Skogsriket innebär bl.a. en satsning på utveckling av adaptiv skogsskötsel. Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet utvecklar en modell för skogsskötsel som innebär att skogsskötselmetoder prövas och utvärderas i relation till produktions- och miljöaspekter. Genom ett successivt lärande utvecklas nya metoder, ett sådant exempel handlar om hyggesfria skötselmetoder. Inom Skogsriket har regeringen även satsat på förstärkt rådgivning till skogägare i syfte att skapa effektiv och funktionell miljöhänsyn.

Skogsstyrelsen driver i dialog med övriga skogssektorn projektet ”Dialog om miljöhänsyn”. Projektet syftar till att tydliggöra vad som är god miljöhänsyn så att skogsbrukets miljöhänsyn bidrar till att nå miljökvalitetsmålet *Levande skogar* samt övriga berörda miljökvalitetsmål och etappmål (prop. 2013/14:141).

De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bidrar även till miljökvalitetsmålet *Levande skogar*.

Insatser för Ett rikt odlingslandskap

Ett aktivt brukande av jordbruksmarken är en förutsättning för att bevara och upprätthålla den biologiska mångfalden i odlingslandskapet vilket innebär att åtgärder för att underlätta ett aktivt brukande av jordbruksmark i vissa fall behöver vidtas. Regeringen har därför föreslagit en ändring i miljöbalken som klargör förutsättningarna för att få dispens från ett generellt biotopskydd när dispensen avser en åtgärd som underlättar för jordbruket men som inte äventyrar biotopskyddets syften (prop. 2013/14:141).

I sin roll som ansvarig myndighet för miljökvalitetsmålen initierade Statens jordbruksverk 2010 projektet *Mångfald på slätten*, i syfte att stär-

ka den biologiska mångfalden i slättbygd. Projektet har haft fokus på enkla insatser som gynnar pollinerare, nyttodjur, fåglar och vilt på gården och i fält. Jordbruksverket driver projektet i samarbete med regionala rådgivare vid olika hushållningssällskap. Samarbetet med lantbrukare, växtodlingsrådgivare och andra intressenter har bidragit till att verksamheten fått stort genomslag.

Den av regeringen tillsatta Miljömålsberedningen arbetar med ett förslag till en strategi för en långsiktig hållbar markanvändning där användning av jordbruksmarken ingår. Beredningen kommer under 2014 att presentera sitt förslag till regeringen. Förslaget utgör en viktig utgångspunkt för de etappmål och åtgärder som regeringen beslutar om. De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bidrar även till detta miljö kvalitetsmål.

Insatser för Storslagen fjällmiljö

Regeringen gav våren 2013 Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram ett förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* nås. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2014.

En forskningssatsning till stöd för miljö kvalitetsmålet initierades 2013. Naturvårdsverket driver satsningen som i en första fas pågår under tre års tid. Forskningssatsningen ska leda till en fördjupad kunskap inom flera olika områden av vikt för fjällmålet och vill uppmuntra ett helhetsperspektiv på fjällandskapet. Arbetet bygger på nära samverkan mellan berörda fjällaktörer och förväntas ge ökad förståelse för ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet i fjällvärlden.

Ett projekt kring indikatorutveckling initierades 2012 med syfte att identifiera och utveckla indikatorerna för miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*.

De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden och i avsnittet om insatser för miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bidrar även till miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*.

Insatser för God bebyggd miljö

Regeringen har tidigare konstaterat att det behövs ytterligare insatser för att nå miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. Därför ger regeringen Boverket i uppdrag att ta fram ett förslag till strategi för att nå miljö kvalitetsmålet. Strategin ska innehålla förslag på etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till att nå miljö kvalitetsmålet. Uppdraget ska redovisas senast i december 2014.

Regeringen har gett Boverket, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket ett gemensamt uppdrag att upprätta en plattform för hållbar stadsutveckling som tar utgångspunkt i hållbarhetens tre dimensioner. Eftersom den bebyggda miljön till stor del utvecklas i städer och tätorter kan plattformens arbete med tvärsektorieell samverkan, samordning, kunskapsutveckling, kunskaps spridning och erfarenhetsutbyte mellan och inom den lokala, regionala och nationella nivån samt näringsliv, forskare och civilsamhälle bidra till miljö kvalitets-

målet. Plattformen ska även utgöra ett processtöd för de regionala struktur- Skr. 2013/14:145
fundsprogrammets arbete med hållbar stadsutveckling.

Regeringen ökar samtidigt satsningen på forskning om hållbart samhällsbyggande. Anslaget till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS) för forskning om hållbart samhällsbyggande ökar med totalt 100 miljoner kronor under perioden 2013–2016.

Insatser för Ett rikt växt- och djurliv

En förutsättning för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster är att naturområden, biotoper, strukturer och element i landskapet som skapar ett ekologiskt sammanhang i landskapet är tydligt identifierade. För att åstadkomma detta bedömer regeringen att regionala handlingsplaner för grön infrastruktur bör tas fram i samarbete mellan berörda landskapsaktörer (prop. 2013/14:141).

Regeringen verkar för att hindra skadliga effekter av invasiva främmande arter bl.a. genom att driva på för ett effektivt system för hantering inom EU och genom att förstärka budgeten för prioriterade bekämpningsinsatser med 5 miljoner kronor per år under 2013–2016.

Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen 2012 sammanställt information om ekosystemtjänster. Rapporten utgör en viktig grund för det fortsatta arbetet för att integrera värdet av ekosystemtjänster i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället. Ett uppdrag kommer också ges för att genomföra en fördjupad analys av hur den ekologiska representativiteten ser ut i det svenska skyddet av land- och sötvattensområden och hur det kan stärkas genom de insatser som beskrivs i denna proposition. De insatser som beskrivs i avsnitt 5.1 i fråga om strecksatserna för ekosystem och den biologiska mångfalden bidrar även till miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*.

Generationsmålet

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen.

Enligt riksdagens beslut innebär generationsmålet att det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser (generationsmålet). Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Bakgrunden redovisas i propositionen Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377)

Regeringens bedömning är att generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Miljökvalitetsmålen

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål som anger den miljö-kvalitet som ska uppnås i ett generationsperspektiv. Regeringen har preciserat innebörden av miljökvalitetsmålen för samtliga mål utom för *Begränsad klimatpåverkan* där riksdagen har preciserat innebörden av målet.

1. Miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* att halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska nås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att detta globala mål kan uppnås (prop. 1997/98:145 s. 162ff, bet. 1998/99:MJU6, rskr.1998/99:183).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* preciseras så att med målet avses:

- Den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst 2 grader Celsius jämfört med den förindustriella nivån. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.
- Sveriges klimatpolitik utformas så att den bidrar till att koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på lång sikt stabiliseras på nivån högst 400 miljondelar koldioxidekvivalenter (ppmv koldioxidekvivalenter) (prop. 2008/09:162 s. 27, bet. 2008/09:MJU28, rskr. 2008/09:300).

2. Miljökvalitetsmålet *Frisk luft*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Frisk luft* att luften är så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas (prop. 2000/01:130 s. 38 ff. bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Frisk luft

Miljökvalitetsmålet *Frisk luft* preciseras så att med målet avses att halterna av luftföroreningar inte överskrider lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål. Riktvärdena sätts med hänsyn till känsliga grupper och innebär att

- halten av bensen inte överstiger 1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft (0,1 nanogram per kubikmeter luft) beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av butadien inte överstiger 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av formaldehyd inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde,
- halten av partiklar (PM_{2,5}) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av partiklar (PM₁₀) inte överstiger 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av marknära ozon inte överstiger 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmars medelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde,
- ozonindex inte överstiger 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april–september,
- halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil), och
- korrosion på kalksten understiger 6,5 mikrometer per år (Ds 2012:23 s. 25–26).

3. Miljökvalitetsmålet *Bara naturlig försurning*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* preciseras så att med målet avses att

- nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige,
- markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet,
- sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, och

- försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem (Ds 2012:23 s. 29–30).
- Skr. 2013/14:145
Bilaga 2

4. Miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* preciseras så att med målet avses att

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden,
- användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört,
- spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga,
- förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning, och
- information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig (Ds 2012:23 s. 35).

5. Miljökvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* preciseras så att med målet avses att

- vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras, och
- halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt (Ds 2012:23 s. 43).

6. Miljökvalitetsmålet *Säker strålmiljö*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Säker strålmiljö* att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmålet *Säker strålmiljö* preciseras så att med målet avses att

- individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt,
- utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas,
- antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000, och
- exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön är så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt (Ds 2012:23 s.46).

7. Miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning* att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte har någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning

Miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning* preciseras så att med målet avses att

- den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav underskrider den maximala belastning som fastställs inom ramen för internationella överenskommelser,
- atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige,
- sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, och
- havet har minst god miljöstatus med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134) (Ds 2012:23 s. 49).

8. Miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* preciseras så att med målet avses att

- sjöar och vattendrag har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna,
- ytvattentäkter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla sjöar och vattendrag,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- sjöar och vattendrags natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad (Ds 2012:23 s. 56–57).

9. Miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* preciseras så att med målet avses att

- grundvattnet är med få undantag av sådan kvalitet att det inte begränsar användningen av grundvatten för allmän eller enskild dricksvattenförsörjning,
- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kemisk status,

- utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav,
- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kvantitativ status,
- grundvattennivåerna är sådana att negativa konsekvenser för vattenförsörjning, markstabilitet eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem inte uppkommer, och
- naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade (Ds 2012:23 s. 64).

10. Miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

*Preciseringar av miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård**

Miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård*

preciseras så att med målet avses att

- kust- och havsvatten har god miljöstatus med avseende på fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- kustvatten har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- grunda kustnära miljöer präglas av en rik biologisk mångfald och av en naturlig rekrytering av fisk samt erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer samt att naturligt förekommande fiskarter och andra havslevande arter fortlever i livskraftiga bestånd,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla kust- och havsvatten,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden och kulturarvet,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,

- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns,
 - tillståndet är oförändrat för kulturhistoriska lämningar under vattnet, och
 - havs-, kust- och skärgårdslandskapens värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad (Ds 2012:23 s. 71).
- Skr. 2013/14:145
Bilaga 2

11. Miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker*

Enligt riksdagens beslut innebär miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36).

Precisering av miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* preciseras så att med målet avses att

- våtmarker av alla typer finns representerade i hela landet inom sina naturliga utbredningsområden,
- våtmarkernas viktiga ekosystemtjänster som biologisk produktion, kollagring, vattenhushållning, vattenrening och utjämning av vattenflöden är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade, i synnerhet där aktiviteter som exempelvis dränering och torvtäkter har medfört förlust och fragmentering av våtmarker och arter knutna till våtmarker har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad (Ds 2012:23 s. 79-80).

12. Miljö kvalitetsmålet *Levande skogar*

Enligt riksdagens beslut innebär miljö kvalitetsmålet *Levande skogar* att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljö kvalitetsmålet Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet *Levande skogar* preciseras så att med målet avses att

- skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla skogar,
- främmande arter och genotyper inte hotar skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- natur- och kulturmiljö värden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna (Ds 2012:23 s. 88).

13. Miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*

Enligt riksdagens beslut innebär miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* preciseras så att med målet avses att

- åkermarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- jordbruksmarken har så låg halt av föroreningar att ekosystemens funktioner, den biologiska mångfalden och människors hälsa inte hotas,
- odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slåtterängar, småbiotoper och vattenmiljöer, bland annat som en del i en grön infrastruktur och erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter,
- naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser är hållbart bevarade,
- hotade arter och naturmiljöer har återhämtat sig,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,

- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- biologiska värden och kulturmiljövärden i odlingslandskapet som uppkommit genom långvarig traditionsenlig skötsel är bevarade eller förbättrade,
- kultur- och bebyggelsemiljöer i odlingslandskapet är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet är värnade och bibehållna samt tillgängliga för människor (Ds 2012:23 s. 92–93).

14. Miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* att fjällerna ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällerna ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36).

*Precisering av miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö**

Miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* preciseras så att med målet avses att

- fjällens värden för rennäringen är bevarade och fjällens karaktär av betespräglad storslaget landskap med vidsträckta sammanhängande områden är bibehållen,
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till fjälllandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla fjällmiljöer,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- fjällmiljöer med höga natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- fjällmiljöers värden för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad (Ds 2012:23 s. 98).

15. Miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*

Enligt riksdagens beslut innebär miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö* att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så

att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU3, rskr. 2001/02:36).

Preciseringar av miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö

Miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* preciseras så att med målet avses att

- en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade,
- städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor,
- infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs- och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet,
- kollektivtrafiksystern är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och att det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar,
- det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet,
- det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas,
- den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur,
- människor inte utsätts för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker,
- användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används, och
- avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras (Ds 2012:23 s. 102–103).

16. Miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*

Enligt riksdagens beslut innebär miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kultur-

Preciseringar av miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* preciseras så att med målet avses att

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter är gynnsam och för hotade arter har statusen förbättrats samt att tillräcklig genetisk variation är bibehållen inom och mellan populationer,
- den av klimatscenarier utpekade förhöjda risken för utdöende har minskat för de arter och naturtyper som löper störst risk att påverkas negativt av klimatförändringar,
- ekosystemen har förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, så att de kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess effekter,
- det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- det biologiska kulturarvet är förvaltats så att viktiga natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar finns för ett fortsatt bevarande och utveckling av värdena, och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan (Ds 2012:23 s. 111–112).

Etappmål i miljömålssystemet

Riksdagen och regeringen har hittills beslutat om 24 etappmål i miljömålssystemet för att förtydliga den samhällsomställning som krävs för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen ska kunna nås.

Etappmålen har beslutats inom fem olika områden, farliga ämnen, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, klimat, luftföroreningar och avfall. Etappmålen för farliga ämnen ingår i strategin för en strategi för en giftfri miljö. Etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Strategi för en giftfri miljö med etappmål för farliga ämnen

Regeringen har beslutat om följande åtta etappmål för farliga ämnen, nämligen etappmål om

- särskilt farliga ämnen,
- kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper,
- information om farliga ämnen i varor,
- utveckling och tillämpning av EU:s kemikaliereregler,
- effektivare kemikalietillsyn inom EU,
- giftfria och resurseffektiva kretslopp,
- minska barns exponering för farliga kemikalier, och
- ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning.

Etappmålen ingår i strategin för en giftfri miljö som presenterades i regeringens proposition, På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39).

Etappmål om särskilt farliga ämnen

Etappmålet om särskilt farliga ämnen innebär att beslut som fattas inom EU och internationellt om sådana ämnen ska innehålla åtgärder som innebär att

- hormonstörande respektive kraftigt allergiframkallande ämnen betraktas som särskilt farliga ämnen i relevanta regelverk senast 2015,
- särskilt farliga ämnen blir föremål för prövning eller beslut om utfasning under gällande regelverk inom alla användningsområden senast 2018,
- särskilt farliga ämnen i produktionsprocesser används endast under strikt reglerade omständigheter senast 2018, och
- uttrycket ”särskilt farliga ämnen” i relevanta regelverk även inkluderar ämnen med andra allvarliga egenskaper än de som omfattas av nuvarande specifika kriterier och som inger motsvarande grad av betänklighet senast 2018 (Ds 2012:23 s. 136).

Etappmål om kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper

Etappmålet om kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper innebär att beslut som fattas inom Europeiska unionen och internationellt ställer

krav på att uppgifter om miljö- och hälsofarliga egenskaper hos kemiska ämnen ska vara tillgängliga och tillräckliga för att möjliggöra riskbedömning för alla användningsområden. Besluten ska innehålla åtgärder som innebär att

- relevanta regelverk ställer krav på kunskap samt uppgifter om förekomst gällande nanopartiklar och nanomaterial som är tillräckliga för att bedöma och minimera hälso- och miljöeffekter av sådana senast 2015,
- förutsättningar finns för att relevanta regelverk kan beakta kombinationseffekter vid exponering för kemikalier senast 2015,
- regelverken beaktar att barn är särskilt känsliga för påverkan från kemikalier senast 2015, och
- informationskraven i samband med registrering i Reach för ämnen som tillverkas eller importeras i lägre kvantiteter (mindre än 10 ton per tillverkare eller importör och år) stärks senast 2018 (Ds 2012:23 s. 140).

Etappmål om information om farliga ämnen i varor

Etappmålet om information om farliga ämnen i varor innebär att

- regelverk eller överenskommelser inom EU eller internationellt ska tillämpas så att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i varor är tillgänglig för alla berörda senast 2020,
- reglerna ska införas stegvis för olika varugrupper och i informationen ska särskilt barns hälsa beaktas, och
- information om hälso- och miljöfarliga ämnen som ingår i material och varor görs tillgängliga under varans hela livscykel genom harmoniserade system som omfattar prioriterade varugrupper (Ds 2012:23 s. 143).

Etappmål om utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler

Etappmålet om utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler är att Reach och andra relevanta EU-regelverk, senast 2020 tillämpas eller om så behövs revideras, så att

- det i ökad utsträckning blir möjligt att bedöma och pröva grupper av ämnen med liknande inneboende egenskaper, kemisk struktur eller användningsområde, och
- substitutionsprincipen och dess tillämpning stärks i samband med begränsningar, tillståndsprövning och andra relevanta moment i regelverket (M2013/1740/Ke s.9).

Etappmål om en effektivare kemikalietillsyn inom EU

Etappmålet om en effektivare kemikalietillsyn inom Europeiska unionen är att senast 2018 har beslut fattats inom EU som förstärker och effektiviserar tillsynen i medlemsländerna samt utvecklar tillsynssamverkan inom unionen gällande regler för kemikalier inklusive farliga ämnen i varor och avfall (M2013/1740/Ke s. 16).

Etappmål om giftfria och resurseffektiva kretslopp

Etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp är att användningen av återvunna material ska vara säker från hälso- och miljösynpunkt genom att återcirkulation av farliga ämnen så långt som möjligt undviks samtidigt som resurseffektiva kretslopp eftersträvas. Detta uppnås genom en samlad åtgärdsstrategi inom EU, vilken senast 2018 resulterat i bl.a. följande insatser:

- EU:s regelverk för avfall, kemikalier och varor är i huvudsak kompletterade och samordnade så att de styr mot giftfria och resurseffektiva kretslopp, och
- principen om höga och likvärdiga krav på innehållet av farliga ämnen i nyproducerade och återvunna material är fastslagen genom beslut där så är lämpligt (M2013/1740/Ke s. 20).

Etappmål om att minska barns exponering för farliga kemikalier

Etappmålet om att minska barns exponering för farliga kemikalier är att senast 2018 har beslut fattats avseende befintliga och vid behov nya regelverk och andra styrmedel, vilka medför en betydande minskning av hälsoriskerna för barn till följd av den samlade exponeringen för kemikalier. Riskminskningen ska bedömas i jämförelse med situationen 2012 (dnr M2013/1740/Ke s. 25).

Etappmål om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt

Etappmålet om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt är att senast 2020 har beslut fattats inom Europeiska unionen eller internationellt som innebär att befintliga och eventuella nya regelverk för human- och veterinärmedicinska läkemedel i ökad utsträckning väger in miljöaspekter (M2013/2682/Ke s. 5).

Strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster med etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Regeringen har beslutat om följande tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, nämligen etappmål om

- ekosystemtjänster och resiliens,
- den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden,
- hotade arter och naturtyper,
- invasiva främmande arter,
- kunskap om genetisk mångfald,
- helhetssyn på markanvändningen,
- skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden,
- miljöhänsyn i skogsbruket,
- ett variationsrikt skogsbruk, och
- en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram.

Etappmålen ingår i strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster som presenterades i regeringens proposition En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141).

Etappmål om ekosystemtjänster och resiliens

Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens innebär att viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013 (Ds 2012:23 s.159).

Etappmål om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster

Etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster innebär att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt (Ds 2012:23 s. 161).

Etappmål om hotade arter och naturtyper

Etappmålet om hotade arter och naturtyper innebär att åtgärdsprogram för att uppnå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt område-skydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015 (Ds 2012:23 s. 164).

Etappmål om invasiva främmande arter

Etappmålet om invasiva främmande arter innebär att invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015 (Ds 2012:23 s. 167).

Etappmål om kunskap om genetisk mångfald

Etappmålet om kunskap om genetisk mångfald innebär att en kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast 2015 (Ds 2012:23 s. 170).

Etappmål om helhetssyn på markanvändningen

Etappmålet om helhetssyn på markanvändningen är att samordningen inom den statliga förvaltningen har förstärkts senast 2016 så att helhetssynen på markanvändningen har ökat (M2014/593/Nm s. 7).

Etappmål om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden är att minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden senast år 2020 bidrar till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Detta ska ske genom skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Bevarandet ska ske med ekologiskt representativa och väl förbundna system där reservat, andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. Systemen ska vara väl integrerade i omgivande landskap och förvaltas på ett effektivt och inkluderande sätt. Skydd av områden ska till

2020 utökas med minst 1 142 000 hektar räknat från 2012 enligt följande:

- Skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning. Detta ska ske genom att det formella skyddet av skogsmark har ökat med cirka 150 000 hektar skogsmark med höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.
- Skogsbrukets frivilliga avsättningar bör ha ökat i omfattning med cirka 200 000 hektar skogsmark i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar.
- Det formella skyddet av våtmarker har ökat med cirka 210 000 hektar genom att myrar med höga naturvärden i den nationella myrskyddsplanen skyddas.
- Det formella skyddet av sjöar och vattendrag har ökat med minst 12 000 hektar.
- Det formella skyddet av marina områden har ökat med minst 570 000 hektar.
- De ekologiska sambanden har stärkts så att skyddade och på andra sätt bevarade områden och biotoper är väl förbundna och integrerade i landskapet, inklusive den marina miljön, genom att den gröna infrastrukturen har utvecklats och förstärkts (dnr M2014/593/Nm s. 9).

Etappmål om miljöhänsyn i skogsbruket

Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket är att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket så att de får en praktisk tillämpning (M2014/593/Nm s. 23).

Etappmål om ett variationsrikt skogsbruk

Etappmålet om ett variationsrikt skogsbruk är att bestämmelser har förtydligats så att det senast 2015 finns goda förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk (M2014/593/Nm s. 27).

Etappmål om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram

Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram är att en öppen dialog med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja har etablerats senast den 1 juli 2015. Dialogen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi (M2014/593/Nm s. 30).

Etappmål för klimat

För klimat har riksdagen beslutat ett etappmål om minskade utsläpp av växthusgaser till 2020.

Etappmålet innebär att utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990 och gäller för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser år 2020 ska vara cirka 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre för den icke handlande sektorn i förhållande till 1990 års nivå. Minskningen sker genom utsläppsreduktioner i Sverige

Etappmål för luftföroreningar

För utsläpp av luftföroreningar har regeringen beslutat etappmål om

- begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa,
- begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten, och
- luftföroreningar från småskalig vedeldning.

Etappmål om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa

Etappmålet om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa innebär att

- EU har beslutat om ytterligare begränsningar av nationella utsläpp av luftföroreningar genom en revision av det s.k. takdirektivet senast 2015, och
- ändringen av Göteborgsprotokollet under konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar har ratificerats av tillräckligt många länder för att ha trätt i kraft senast 2015 (Ds 2012:23 s. 121).

Etappmål om begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten

Etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten innebär att utsläppen av svaveldioxid, kväveoxider och partiklar ska ha börjat minska från fartygstrafiken i Östersjön och Nordsjön senast 2016 (Ds 2012:23 s. 125).

Etappmål om luftföroreningar från småskalig vedeldning

Etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från småskalig vedeldning innebär att nya pannor för småskalig vedeldning ska ha låga utsläpp av luftföroreningar och hög verkningsgrad. Boverket har i uppdrag att förbereda nya byggregler under 2012 (Ds 2012:23 s. 129).

Etappmål för avfall

För att öka resurshushållningen på avfallsområdet har regeringen beslutat etappmål om

- ökad resurshushållning i livsmedelskedjan, och
- ökad resurshushållning i byggsektorn.

Etappmål om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan

Etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan innebär att insatser ska vidtas så att resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas till vara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018 (Ds 2012:23 s. 147).

Etappmål om ökad resurshushållning i byggsektorn

Etappmålet om bygnads- och rivningsavfall innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt bygnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast 2020 (Ds 2012:23 s. 152).

Myndigheter med ansvar i miljömålssystemet

25 nationella myndigheter samt länsstyrelsen har i sin instruktion ett utpekad ansvar i miljömålssystemet.

Ansvaret gäller följande myndigheter:

Boverket
Exportkreditnämnden
Folkhälsomyndigheten
Försvarsmakten
Havs- och vattenmyndigheten
Kemikalieinspektionen
Kommerskollegium
Konsumentverket
Livsmedelsverket
Läkemedelsverket
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Naturvårdsverket
Riksantikvarieämbetet
Sida
Sjöfartsverket
Skogsstyrelsen
Statens energimyndighet
Statens Jordbruksverk
Statens skolverk
Strålsäkerhetsmyndigheten
Sveriges geologiska undersökning
Tillväxtverket
Trafikverket
Transportstyrelsen

Miljödepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 mars 2014

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Bildt, Ask, Larsson, Erlandsson, Hägglund, Borg, Adelsohn Liljeroth, Ohlsson, Norman, Attefall, Engström, Ullenhag, Hatt, Ek, Löf, Enström, Arnholm

Föredragande: statsrådet Ek

Regeringen beslutar skrivelse 2013/14:145 Svenska miljömål visar vägen!